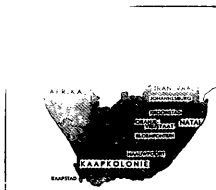

Bz
6861

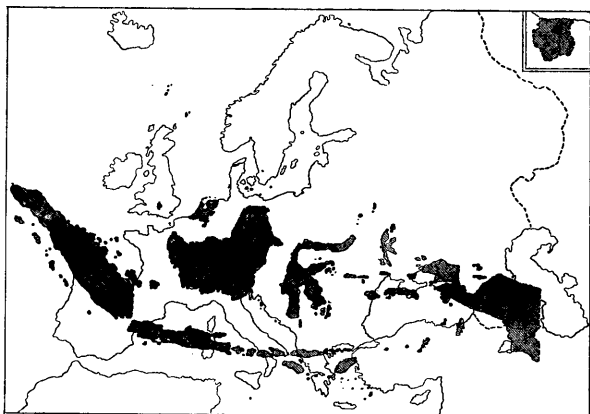
2e HERZIENE DRUK

N
PRIJS 50 CENT

SUID-AFRIKA

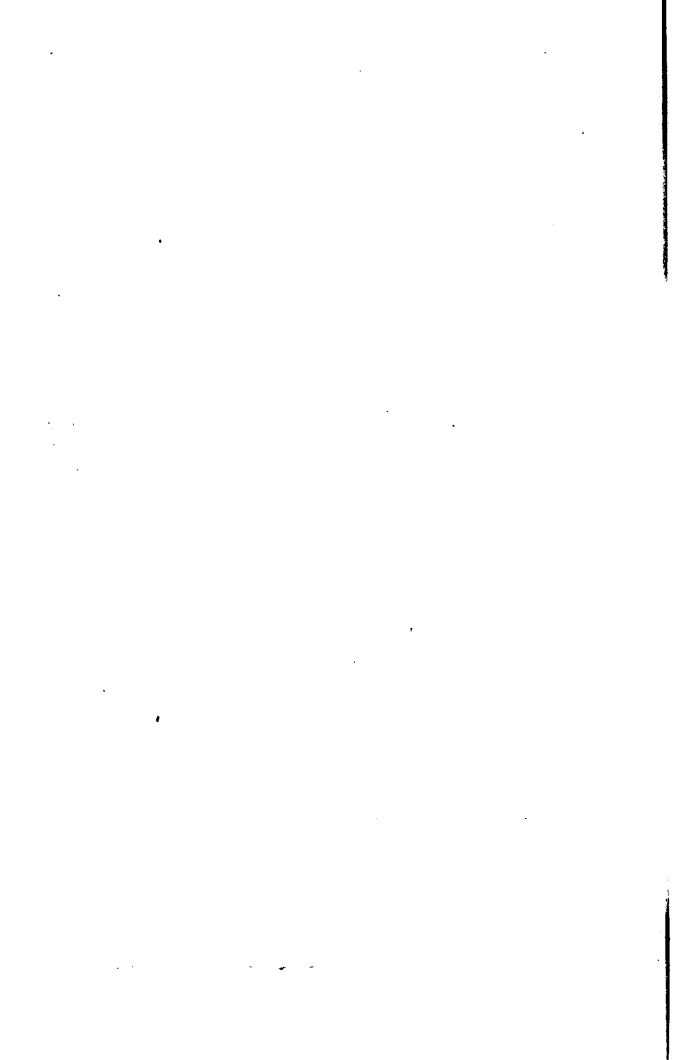

EN WIJ

door Jhr. Dr. C. G. S. SANDBERG
met eene sociaal-economische bijdrage van
J. P. W. VILJOEN Ec. Drs.

NENASU — POSTBUS 2 — LEIDEN

SUID-AFRIKA EN WIJ

2e HERZIENE DRUK

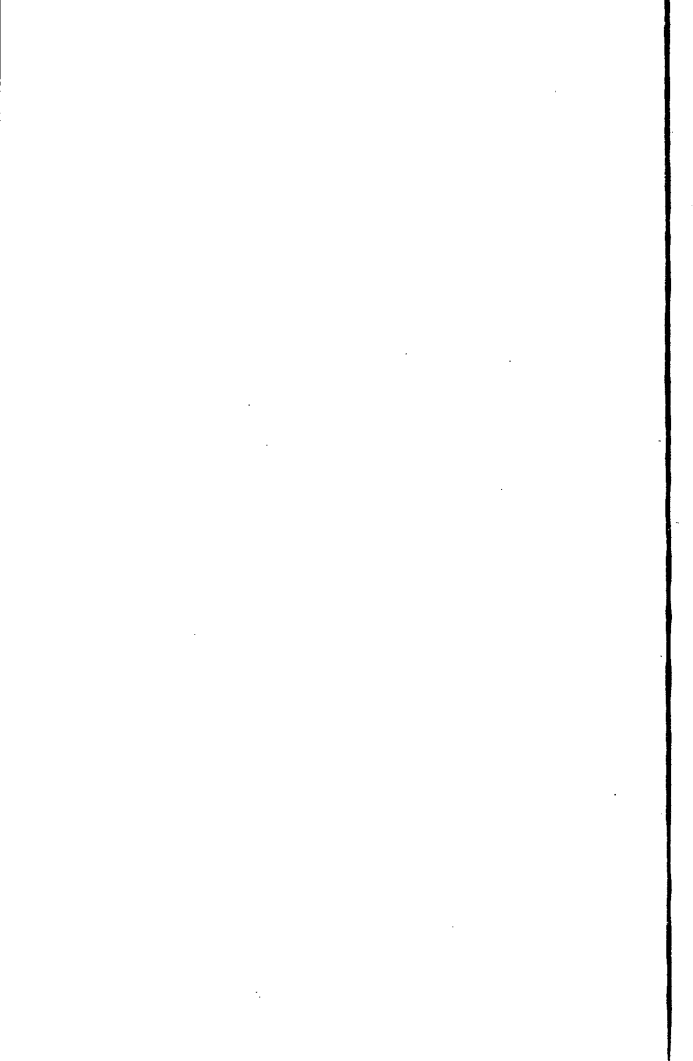
door Jhr. Dr. C. G. S. SANDBERG
met eene

SOCIAAL-ECONOMISCHE BIJDRAGE
van

J. P. W. VILJOEN

Ec. Drs.

Voorwoord

Aan den aandrang van verschillende zijden om een tweeden druk te doen verschijnen van „Suid-Afrika en Wij”, heb ik gevolg gegeven óók omdat in onze dagen het geschiedkundig gebeuren zich zóó snel voltrekt, dat een pas vier en een half jaar oud geschrift, best eene herziening en aanvulling verdragen kan.

Maar wat mij vooral daartoe deed besluiten, was de bereidverklaring van den heer Viljoen, om aan den nieuwen druk eene uiteenzetting toe te voegen van de maatschappelijke en economische ontwikkeling, welke zich in de laatste jaren in de Unie van Suid-Afrika voltrokken heeft en waaromtrent te onzent zoowel als elders niets óf slechts een volkomen verkeerde, oorspronkelijk doelbewust verspreide voorstelling, bekend is.

Immers is de heer Viljoen, economisch-doctorandus, voor de beëindiging zijner studies tijdelijk alhier, geboren en getogen Afrikaner en was hij tot voor zeer kort, werkzaam als Procureur te Senekal ¹⁾ O.V.S.; d.w.z. in de typisch-landelijke hoofdplaats van een bij uitstek landbouw en veeteelt bedrijvend district der Unie van Zuid-Afrika.

Als zoon des lands, overtuigd en strijdbaar Nationalist en, uit hoofde van zijn maatschappelijke positie, als vertrouwensman innig met zijn volksgenooten verbonden, doorvoelt hij hun nooden, kent hij van nabij hun behoeften en deelt ook hij in hun zorgen en belevenissen. Hierdoor werd hij wel bij uitstek bevoegd een juist beeld te geven van wat zich in den volksgeest, vooral na 1914 (Wereldoorlog) en na 1933 (Hitler's machtsovername), en in het volksleven voltrok, welke oorzaken dien geest

¹⁾ O.N.O. Van de oude verzamelplaats der voortrekkers, Winburg (zie schetskaartje); O.V.S. = Oranje Vrijstaat.

ontstaan en tot rijpheid deden komen, en welke daden daaruit reeds voortvloeiden. Voor de meesten zal dit beeld een verrassing zijn.

Want zóólang reeds heeft de sterk bevooroordeelde en van de belanghebbenden afhankelijke pers in Engeland tezamen met haar satellieten elders voortdurend, stelselmatig en in allerlei vorm, een schitterend schijnend drogbeeld van de gevolgen der Britsche overweldiging van Z.-Afrika uitgebazuind, dat zij zelfs voor de te-goeder-trouwen, de ontstellend gruwzame werkelijkheid geheel heeft weten te verbergen.

Dat Viljoen's betoog de werkelijkheid volkomen weergeeft — en juist daardoor een vernietigende klacht worden moest — dat heeft, ten overvloede, schrijver dezes door persoonlijke waarnemingen kunnen vaststellen in de jaren 1905—1908.

Nauwelijks drie jaren na den „vrede“ van Vereeniging (1902) reeds, kwamen immers de door Viljoen zoo raak beschreven gruwelijke gevolgen van de algemeen zoo hooggeroemde „welvaart“, door de Britten over het door hen pas overwonnen Volk gebracht, reeds in hun werkelijk afschuwelijke gedaante aan den dag, in de verwaarloosde achterbuurten der groote steden van het goudland, waar blanken, Boeren-zonen en dochteren, door de bitterste armoede bijeen gedreven, moesten wonen en leven te midden van kaffers en andere kleurlingen en in krotten, van allerlei bijeengeraapt afval in elkaar geflanst; de „weelderigsten“ daaronder met daken en buitenwanden van uitgeslagen weggeworpen petroleum-blikken. En dan wauwelt men nog over Britsche „grootmoedigheid“!

Moedig heeft Viljoen het ware wezen ervan aan het licht gebracht. Maar tevens heeft hij ons laten zien hoe, gelukkig, een gezond gebleven echt-nationale kern van het raszuivere Volk, vastberaden daarop heeft gereageerd.

In dezen druk hebben wij, scherper nog dan in den voorgaanden, getracht door kenmerkende trekken allereerst een beeld te geven van de wording en de lotsontwikkeling der Afrikaner natie, vanaf haar ontstaan tot heden; van haar hardnekkige en nog steeds voortdurende worsteling met een overmachtigen geweldenaar die even onverzettelijk haar zocht en zoekt te knechten.

Wanneer ik, daarna, in het kort in onze herinnering terug roep, de lotsontwikkeling van ons eigen Volk over het gelijke

tijdsverloop, dan was dit om duidelijk te doen uitkomen hoe en waardoor de Nederlandsche stam en de Afrikaansche loot ieder afzonderlijk, zich moesten ontwikkelen tot afzonderlijke volks-gemeenschappen, deels met verschillenden aard.

Aldus wordt tenslotte de mogelijkheid verkregen, om op hechten grondslag, elkanders wederzijdsche verhoudingen vast te stellen, elkander daardoor te leeren begrijpen en waardeeren.

Tevens moge uit het volgende blijken, dat door den voortdurenden zwaren strijd om zijn bestaan, de Afrikaansche loot uitgroeide tot een hechten stam, die telkens weder nadat zijn immer volhardende overweldiger meende hem den genadeslag te hebben toegebracht, zich uit eigen kracht wist te verheffen, sterker, steviger en wilskrachtiger dan voorheen.

Aldus heeft de Afrikaansche loot, steeds weder onmiskenbaar van den onverwoestbaren aard van haren ouden stam doen blijken, dien de aartsvijand vertwijfelend de zucht deed slaken, de eeuwen door: A Dutchman never knows when he is beaten.

Inderdaad leert de geschiedenis van vele honderden van jaren, dat de Dietscher wel geveld, tijdelijk terneergeslagen worden kan, maar blijvend overwonnen. . . . nooit!

Tenslotte rest mij nog de aangename taak den heer Viljoen mijn hartelijken dank te betuigen voor zijn zoozeer gewaardeerde medewerking en aan „Onze Vloot” voor de beschikbaarstelling van het bekende kaartje van ons Rijk, dat indertijd door haar op aanwijzing van mijn „Indië verloren, Rampspoed geboren” werd vervaardigd en uitgegeven.

SANDBERG

Oud-Secretaris v.d. Staatssecretaris
Mil. Secr. v.d. Comdt.-Generaal Louis Botha b.d.

VOORSCHOTEN,

Dec. 1940—Jan 1941

TROUW

Ek hou van 'n man, wat sij man kan staan;
Ek hou van 'n arm wat 'n slag kan slaan,
'n Oog wat nie wijk,
Wat 'n bars kan kijk
En 'n wil wat so vas as 'n klipsteen staan!

Ek hou van 'n man wat sij Moeder eer
In die taal uit haar vrome mond geleer,
En die bastergeslag
In sij siel verag,
Wat, haar verstitend, hulself onteer.

O, ek hou van 'n man, wat sij man kan staan;
Ek hou van 'n daad wat soos donder slaan,
'n Oog wat nie wijk,
Wat 'n bars kan kijk
En 'n wil wat so vas soos 'n klipsteen staan!

JAN F. E. CELLJERS (fragment).

1. Suid-Afrika

1. De eerste blanke Nederzetting (1652)

Om de verhouding van het Suid-Afrika van thans tot het hedendaagsche Nederland te kunnen begrijpen, is het vóór alles noodzakelijk de wordingsgeschiedenis van stam en loot, daarna hun beider ontwikkeling, zij het in enkele kenmerkende trekken, vast te leggen. Eerst nadat wij ons de omstandigheden, die de ontwikkeling van elk afzonderlijk beheerschten, goed en onbeschroomd voor oogen hebben gesteld, zal het ieder van hen mogelijk geworden zijn elkander behoorlijk te waardeeren. En eerst dan zullen we beiderzijds de hechte grondslagen kunnen vaststellen, waarop onze toekomstige gedragslijn ten opzichte van elkander opgebouwd dient te worden, ter instandhouding en versterking van het Dietsche wezen onder en boven den Evenaar en van zijn gemeenschappelijke levensbelangen.

In het volgende wil ik trachten onbevooroordeeld en zonder vreeze de, dit vraagstuk beheerschende, factoren in hoofdlijnen te doen uitkomen.

Nadat dan in 1487 de kleine vloot van Barthelomeus Diaz Zuid-Afrika's zuidpunt in een wijden boog onbewust was omgeblazen, in den greep van een veertien dagen durenden storm en daarna tenslotte in Mosselbaai landde, koerste die verder N.O. op, tot zij Algoabaai en vervolgens gaandeweg ongeveer den mond van de Groot-Vischrivier bereikte. Door zijn morrend scheepsvolk gedwongen de terugreis naar Portugal te ondernemen, ontdekte Diaz de verst naar het Zuiden reikende kaap van Zuid-Afrika, Kaap Agulhas en daarna, verder westelijk de „Kaap der Stormen”, later door Koning Jan II van Portugal herdoopt in „Kaap de Goede Hoop”.

Het duurde echter nog tien jaar (1497) vóór Vasco da Gama laatstgenoemde kaap bewust, op zijn weg naar Oost-Indië,

omzeilde, na vóórdien St. Helena-Baai te hebben aangedaan en daarna de Mosselbaai. Ook hij werd n.l. door storm verhinderd in de buurt van Tafelbaai de kust te houden. Eerst in 1503 was het aan Saldanha gegeven Tafelbaai te ontdekken en pas in 1510 deden de Portugeezen een enkele, vruchteloze poging om zich aan Tafelberg's voet te nestelen; een poging, welke zij, in een schermutseling met de Hottentotten, bekochten o.m. met den dood van d'Almeida, den Onderkoning van Portugeesch Oost-Indië.

Daarna zouden nabij 1½ eeuw verlopen, alvorens het blanke ras zich aan Tafelbaai vestigde, na van de daar schaars wonende Hottentotten het noodige land gekocht te hebben.

2. De groei der Kolonie; de wording der Boeren-Natie; de „Groote Trek”; de eerste onafhankelijke Republieken; samenstelling en gehalte van het Volk.
(1652—1806; 1806—1835; 1835—1837; 1837—1851)

In 1652, op den 6den April, liet Jan Antonie van Riebeeck's vloot van drie schepen¹⁾, speciaal toegerust door de V.O.C. voor het vestigen van een blijvend steunpunt voor haar Oost-Indiëvaarders, het anker vallen in Tafelbaai. Een fort werd gebouwd, groentetuinen en weidevelden aangelegd, groot en klein vee van de Hottentotten gekocht, koren en peulvruchten gezaaid, boomgaarden aangelegd enz. enz., van zaad en planten uit het Moederland, later ook uit Indië medegevoerd. In één woord, alles werd gedaan om in eigen onderhoud, maar vooral in de ravitailleering der uitgaande en thuisvarende schepen en vloten te zullen kunnen voorzien. Onder de bezielende en taai-volhardende leiding van haar eersten gouverneur, den chirurg-botanicus Jan van Riebeeck, handhaafde de vestiging rondom Tafelberg zich met bovenmenselijke inspanning.

¹⁾ Het waren de Drommedaris, de Reyger en de Hoop; zij werden later gevolgd door de Walvisch en de Elephant. Van Riebeeck had o.m. aan boord 75 ambachtslieden, w.o. timmerlieden, metselaars, smeden, tuinlieden, harpoeniers, doch geen soldaten. („De Worstelstrijd der Transvalers”, door F. Lion Cachet. 1882).

Samenstelling en gehalte van het mannelijk element

a. Het mannelijk element

Bekend is, dat aan het einde van Van Riebeeck's tienjarig gouverneurschap de nederzetting slechts 'n 200 zielen telde, vrijwel allen Compagnie's-dienaren en waaronder slechts zéér enkele vrouwen. De grootste moeilijkheden voor een blijvende vestiging waren echter overwonnen en weldra moedigden H. H. Bewindhebbers tot emigratie van „vrijluiden” aan, daarbij echter nauwkeurig toeziende, dat de emigranten waren Protestant (d.w.z. in dien tijd Dortsch Calvinist) en van onbesproken zedelijk gedrag. Dit beginsel, dat door de Compagnie streng werd doorgevoerd, leidde uiteraard tot een selectie, waardoor van den aanvang af een zéér markant stempel gedrukt werd op de volksplanting, welke gaandeweg uit de eerste vestiging groeide en dat, door de eeuwen heen, beslissend werd voor den aard en het karakter der gemeenschap van Zuid-Afrika. Niet genoeg kan op dezen, de geschiedenis van de Boeren beheerschenden, grondslag den nadruk worden gelegd. Zeker sproot de aanvaarding en doorvoering van dit selectieve beginsel in hoofdzaak voort uit eigenbelang. De Compagnie toch was er alles aan gelegen, om uit dezen hoogst-belangrijken voorpost op den weg naar Indië slechte of recalcitrante elementen te weren. Maar, de Kolonie kreeg daardoor een zéér beslist karakter, dat haar blijvend gunstig zou onderscheiden van andere volksplantingen elders ook van andere volken. En in het licht van haar wordingsgeschiedenis verklaart zich op natuurlijke en logische wijze de eigenaardige en merkwaardige ontwikkelingsgang der Boeren natie, die zich kenmerkt door een uit grooten godsdienstzin en diepe overtuiging gesproten stoerheid, welke zich door geen lijden, tegenslagen en rampen liet verweekelijken, veel minder breken.

b. Het vrouwelijk element

Als een verdere doelbewuste doorvoering van haar selectief beginsel moet zeker wel beschouwd worden de wijze van oplossing van het probleem, gesteld door een schromelijk tekort aan vrouwen, dat zich weldra in de Kolonie deed gevoelen. De emigranten, Compagniesdienaren en vrijluiden beide, waren, op enkele uitzonderingen na, energieke jongemannen, vrijge-

zellen. En daar, van den aanvang af, een vermenging met de inheemsche Hottentotten — en later de Kaffers — als minderwaardig, ja zondig, werd beschouwd, stonden H. H. Bewindhebbers weldra voor een probleem, dat een goede oplossing eischte, op straffe van ondergang der volksplanting.

Dies werd de gelegenheid tot emigratie in, voor dien tijd, grooten getale geopend voor jonge meisjes en vrouwen, eveneens echter uitsluitend voor **Protestantsche en van onbesproken zedelijk gedrag**. Vanzelf ging alstoen de voorkeur naar de weesmeisjes. Deze toch waren in de diverse Hollandsche weeshuizen onder het strenge toezicht van haar weesouders en der regentessen groot gebracht. Zij hadden daar een bij uitstek degelijke en streng-Calvinistische opvoeding gekregen, waardoor, naast andere huiselijke deugden van practischen aard, kuischheid, godsdienstzin en vroomheid haar een tweede natuur geworden waren.

Geeft men zich rekenschap van de geschetste wordingswijze van de Zuid-Afrikaansche gemeenschap, dan openbaart zich, als vanzelf, de hoogst merkwaardige, tevens grootsche, ontwikkelingsgang van het Boerenvolk door de volgende eeuwen heen, als een onvermijdelijk en volkomen logisch gevolg van de wijze van zijn ontstaan. Dan begrijpt men het Godswonder hoe dit enkele honderdtal, oorspronkelijk ruwe mannen, ten spijt van de hun opgelegde tot verwildering drijvende levensomstandigheden, heeft kunnen uitgroeien tot een fier en stoer volk, welks kenmerkende karaktereenschappen zouden bestaan uit een onwankelbare trouw aan het geloof hunner vaders en aan hun taal, een degelijk, tot in onze tijden vaak nog patriarchaal getint gezinsleven en een streng rein houden van hun ras.

Er wordt wel eens meesmuilend gesproken over deze massa-overbrenging van huwbare vrouwen door de Compagnie en haar zedelijk gehalte is zelfs opzettelijk, voor politieke doeleinden, door de Engelschen in twijfel getrokken. Het eene verraadt slechts een afwezigheid van diep inzicht, 't andere moet vast en zeker misdadige onwetendheid deels zelfs, erger nog, doelbewuste laster zijn. Geen andere macht toch, dan die van den verheven invloed van vrome vrouwen op het huiselijke leven van individu en volksgemeenschap, van wakkere moeders, ernstig, blijmoedig

en in geloovig vertrouwen aanvaardend de zware taak haar, naar haar overtuiging van hooger Hand toebedeeld, is in staat het wonder der geschetste Volkswording te wrochten en in het nageslacht te bestendigen.

De geschiedenis logenstraft onvoorwaardelijk elke gering-schatting, elke bedekte of openlijke aantijging tegen het moreel van deze eerste Nederlandsche meisjes en vrouwen, stammoeders der Z. Afrikaansche natie.

Waren zij zelfs niet van uitzonderlijk goed gehalte geweest, dan had het lot dat haar, sedert haar aankomst reeds, beschoren was, haar en haar mannen onvermijdelijk doen ondergaan. Insteede daarvan wisten zij zich te handhaven, en meer nog. Zij wisten een nakomelingschap voort te brengen en op te voeden, die blijken zou gedurende meer dan twee eeuwen bestand te zijn tegen de gruwelijkste vervolgingen van blank en zwart, tegen de zwaarste beproevingen van boven-menschelijke herkomst en daaruit zegevierend te voorschijn te treden, met behoud van hun Geloof, hun taal, en de zuiverheid van hun Ras.

Dit grootsche wonder dankt zijn oorsprong en zijn bestendiging aan die eenvoudige stammoeders, de Hollandsche weesmeisjes, die in Kaapstad naast den stede-stichter, Jan van Riebeeck, een gelijkwaardig gedenkteeken kunnen opeischen, als stichters van Blank Zuid-Afrika.

Zij, die het pionierswerk in woeste, uiterst schaarsch door rasgenooten bewoonde gebieden niet bij ondervinding kennen, kunnen zich moeilijk een denkbeeld maken van de, schier onoverkomelijke, vaak tot wanhoop drijvende, moeilijkheden en ontberingen, waarmede die moedige eerstelingen te kampen hebben gehad, ieder uur van dag en nacht. Eenzaam en afgezonderd, uiterst primitief behuisd, gekleed en gevoed, zetten zich onze Kaapsche voorposten aan den arbeid, om het hun toebedeelde land schoon en beplantbaar te maken. Het omringende woud is dicht bevolkt met vervaarlijk en verscheurend gedierte, waaronder olifant, rhinoceros, leeuw, jakhals en addergebroed. Het biedt een zekere wijk- en schuilplaats voor de vijandelijke en roofzuchtige inboorlingen, voortdurend azend op het vee en de vruchten van hun arbeid op het veld. Heeft de Boer zich daartegen en vaak met goed gevolg — al leeren verdedigen, tegen de natuurrampen als

droogte en ongedierte, watervloeden, hagelslag en stormen staat hij machteloos. Vertwijfeling en hongersnood grijzen hem voortdurend tegen. En dan die eenzaamheid, die ziels-verwoestende, verwilderende eenzaamheid, die slechts nu en dan, op kerk- en gedenkdag kortstondig verbroken wordt, om met te grooter, gruwelijker kracht zich te doen gevoelen bij „thuis“-komst in het eenzame, primitieve onderdak, dat hij zich bouwde! Schrijnend slaat de stilte hem tegen, grijpt hem, omwikkelt heel zijn wezen in haar ijzige, alle levensblijheid verworgende, kilte!

Dat is het harde, meedoogenlooze lot van den pionier, door alle eeuwen heen ¹⁾, zoolang niet aan zijn zijde verschenen is de moedige, goede gezellin, vastberaden, bereid om hem te schragen, om met hem den levensstrijd te strijden, nieuw leven, hoop, hernieuwde wilskracht en vertrouwen te baren. En ware die gezellin naar lichaam, geest en ziel niet van uitzonderlijk goed gehalte geweest, dan waren beiden onherroepelijk ondergegaan onder de toenmalige aan de Kaap en later op den lijdensweg van het Boerenvolk heerschende omstandigheden.

Insteede dat dit lot den voortrekkers trof, leert de geschiedenis — ik herhaal — dat zij een volk deden ontstaan, kloek en krachtig, vrij en vroom, dat zijn geestkracht, geloof en taal wist te behouden tegen een eeuwenlange, gruwelijkste vervolging in.

Hoewel gelijk gezegd aan deze selectie alléén het welbegrepen eigenbelang van de Compagnie ten grondslag lag, is het goed er den nadruk op te leggen, dat men van den aanvang af zich beijverd heeft de Kaap te doen bevolken door elementen, aan wie niet alleen de noodige energie, doch tevens een goed moreel eigen was.

c. Bestuur der Compagnie en zijn zijn reactie op de kolonisten

Het was een harde, straffe hand, die op onze Kaapsche pioniers rustte, die van de — helaas — alleen op eigen dadelijk voordeel bedachte Compagnie.

Geen wonder, dat er een verwijdering ontstond tusschen de vrijlieden en burgers in Z. Afrika en de machthebbers, de

¹⁾ Men herinnere zich b.v. het ontstaan van Deli, ter Oostkust van Sumatra.

Compagnie, die groeide met den gestadigen aanwas van emigranten. Een verregaand machtsmisbruik van sommige Gouverneurs, die ten eigen bate, zware heerendiensten en opdragingen aan de kolonisten oplegden en brutaal afdwongen, voerde later zelfs tot openlijke rebellie.

Door aankoop van grond van de naburige Hottentotstammen zoowel door de Compagnie als door particulieren, breidde het gebied der Compagnie zich allengs uit naar het Noorden, Oosten en Zuiden. De jaren 1688 en 1689 brachten de kolonie weder een betrekkelijk grooten, tevens hoogst waardevollen toevloed der bevolking, door de emigratie van een honderdtal gezinnen van Hugonoten, later waarschijnlijk door nog meer, nu en dan, gevolgd. Hun werden vestigingsplaatsen aangewezen in de buurten van Fransch Hoek, de Paarl en het latere Wellington, waar zij zich aan den wijn- en tuinbouw zouden wijden.

Het is zeker wel aan de gelijkheid van godsdienst grootendeels toe te schrijven, dat deze Fransche emigranten zich binnen heel korten tijd met de Hollanders assimileerden, hun taal en gewoonten overnamen en met hen tot één volk van Boeren of Afrikaners werden, waarvan de typeerende karaktertrekken nog met de onze overeenkomen, ten spijt van een scheiding van eeuwen.

Drukten de wetten en regulatiën van de Compagnie al zwaar op de bevolking, zooals de verplichte leveringen tegen vastgestelde minimale prijzen, de verplichte inkoop van goederen uit den voorraad der Compagnie tegen hooge prijzen, het verbod van handeldrijven met inboorlingen of andere, de hooge heffingen en zware, gedwongen diensten e.d., de uitvoering ervan door gouverneurs en ambtenaren nam soms den vorm aan van knevelarij. Werd het dan te erg, onhoudbaar, en hielpen protestvergaderingen en petities aan H. H. Bewindhebbers niet, dan werd, in arrenmoede, huis en haard verlaten en trok men verder het binnenland in. Telkens weder herhaalde zich dit „trek“-verschijnsel, als poging om zich aan de dwingelandij van de overheid te onttrekken. Maar steeds zou de aldus hard en met ongeloofelijke opofferingen gekochte vrijheid van korten duur zijn, daar weldra het nieuwverworven gebied bij het oude werd ingelijfd.

In de wijze, waarop Afrikaners reageeren op machtsmisbruik en terreur hun door overheden aangedaan, open-

baart zich één van de typeerende karaktertrekken van den Nederlandschen stam, die tot op den huidigen dag Vlamingen, Nederlanders en Afrikaners eigen zijn gebleven. Zou menig ander volk tot gewelddadig verzet, tot rebellie gedreven zijn onder gelijke omstandigheden, de drie deelen van het Dietsche ras ondergaan liever onrecht van hun overheden, dan zich gewelddadig daartegen te verzetten.

In Afrika, waar de ruimte nog was, weken zij, tot zelfs in massa uit, als de verdrukking ondragelijk was geworden; in Europa tracht het steeds langs wettelijken weg er onder uit te komen. En eerst wanneer zij de absolute zekerheid hebben gekregen, dat hun rechtmatig pogen telkens en telkens weder vergeefs geweest is en slechts gediend heeft om de driestheid der verdrukken aan te wakkeren, eerst dan barsten zij in vertwijfeling los en vermorzelen én hun banden én het onzalige pak, dat zich aan hun rechten had vergrepen.

Dan zijn diezelfde, eertijds zo lankmoedige volksgenooten bereid, hiertachtig jaren, daar honderd, of langer nog, te strijden voor recht en gerechtigheid, met dezelfde taaie onwrikbare volharding als zij eens geduldig leden. Dit is een les, die de geschiedenis, door alle eeuwen heen, met onmiskenbare duidelijkheid geleerd heeft, doch waarvoor, tot voor kort, een verdrukkende overheid nog altijd blind bleek te zijn.

Een uiting van deze Groot-Nederlandsche geestesgesteldheid in Zuid-Afrika, wordt juist en scherp benaamd met het woord „trekgeest”. Onder den invloed daarvan had zich het Zuid-Afrikaansche gebied der O.I. Compagnie in een voortdurenden strijd tegen de diefachtige en wreede inboorlingen eenerzijds en den annexatiegeest der Compagnie anderzijds, uitgebreid van Nammaqualand aan den Atlantischen, tot aan de Groot-Vischrivier aan den Indischen Oceaan, omvattende de geheele landstrook ten zuiden der genoemde lijn, tot aan de Zuidkust.

d. De Engelsche bezetting en het Britsche Bestuur

Daarna verschenen de Engelschen op het tooneel en werd een nieuwe periode ingeluid, zéér scherp-juist door de Regeering

der Zuid-Afrikaansche Republiek in 1898 gekarakteriseerd in haar publicatie als „Eeuw van Onrecht”.

Nederland was spoedig na de Fransche revolutie door verovering een bijwagen, later een deel van Frankrijk en met zijn bezittingen in den oorlog van dat land tegen Engeland betrokken geworden. Na eene mislukte poging, in 1781, nam een sterke Engelsche vloot in 1795 gewelddadig bezit van de Kaap, kwasie „in naam van den Prins van Oranje”. De kolonisten wilden zich gewapender hand verzetten tegen deze bezetting, daar zij de overtuiging hadden van het onware van het voorwendsel. Bovendien waren zij van de Engelsche „protectie” allerminst gediend. Toen echter het Kaapsche garnizoen zich, op order van de plaatselijke overheid, overgaf, zagen zij het nuttelooze van een strijd in en onderwierpen zich, maar onder protest.

Zoo bleef de Kaap tot begin 1803 onder Engelsch bewind, hoewel zij bij den vrede van Amiens van 1802 reeds aan de Bataafsche Republiek was teruggegeven. Maar in die $\pm$ 8 jaren van Engelsch bestuur kregen de Afrikaners reeds een voorproefje van wat, gedurende de volgende 100 jaren, hun lot zou zijn.

Voor het eerst werd in het weloverwogen en doelbewuste systeem van Boerenvervolging de zendeling methodisch ingeschakeld, om hem en zijn „verdrukte” kaffers, als het doeltreffende verguizingswapen en pakkend voorwendsel ter knechting van de Boeren, telkens weder, te blijven hanteeren ¹⁾. En hoewel

¹⁾ Een ongezoekt en treffend bewijs, hoezeer de stelselmatige laster over de Boeren, door de Engelsche zendelingen in zendingskringen ook buiten Engeland, verbreid was en daar had postgevat, kreeg schrijver dezes toevallig, toen hij als geoloog in Ned. Oost-Indië werkzaam was (1909—'12).

Op een van zijn tochten door Celebes, had hij het voorrecht den beroemden zendeling onder de Toradja's, den geleerde Dr. Adriani en zijn vrouw te Posso te ontmoeten.

Bij deze gelegenheid stelde mevrouw Adriani-Gunning, o.a. de vraag, of ik kon verklaren, hoe het mogelijk was dat de Boeren — die toch algemeen als zéér geloovige Christenen bekend stonden — zulke aartsvijanden van de zending onder de kaffers waren??

Mijn antwoord was, dat de Boeren niet vijandig tegenover de zending, d.i.: tegen de verbreiding van het Evangelie onder de Kaffers waren, doch tegen den zendeling aldaar. Deze toch zette in Z.-Afrika de Kaffers stelselmatig op tegen de Boeren en het

het sedert de Engelsche zendeling was, die op de gewenschte tijden steeds gereed stond om de lasterlijkste beschuldigingen van verslaving en kneveling der „onschuldige“, „hulpeloze“, gekleurde inboorlingen te leveren, moet — helaas met diepe droefheid — erkend, dat een der eersten en heftigsten, de Nederlandsche renegaat van der Kemp was.

Het eerste bloedige resultaat van het nieuwe, Britsche systeem werd behaald in 1815 op Slachtersnek in het Oostelijke District der Kaapkolonie. Tezamen met den Engelschen zendeling James Read had ds. J. T. van der Kemp een reeks van beweerde gruwelijkheden, die door de Boeren aan de Hottentotten bedreven zouden zijn, opgezameld en aan de Kaapsche Regeering toegezonden, om den „armen“ inboorling tegen den „gruwelijken“ Boer te beschermen.

Waren deze verontwaardigd door een dergelijk ruw optreden van het Engelsche bestuur tegen hen, nog vóór een begin van onderzoek had plaats gehad, een hevige moreele schok doortilde hen, toen zij ervoeren, dat een krijgsmacht niet alléén uit blanken, maar, voor een groot deel zelfs, uit inboorlingen was samengesteld, om hen te straffen.

Voor het eerst — helaas niet voor het laatst — in de geschiedenis van Zuid-Afrika werden inboorlingen gewapend en aangevoerd door blanken tegen blanken!!

Boeren-bewind. Zij kweekten daadwerkelijke opstandigheid van den, in aantal overstelpenden kleurling tegen den blanke, om dan bij elke, dikwijls misdadig verzonnen gelegenheid, met groot misbaar overal — en vooral in Engeland — de Boeren van knevelarij op „arme“ „onschuldige“ Kaffers te beschuldigen. Doelbewust traden zij op en verlaagden zij zich, tot volijverige werktuigen van het onverzadelijke Britsche imperialisme en zijn expansie-zucht. Zoo provoceeden o.a. zij den oorlog tegen en de vernietiging van den Kafferking Lobengula en zijn stam, wiens gebied — het huidige Rhodesia — eenvoudig de begeerte van den Engelschen Imperialist Rhodes, om zijn vermeende mineralen-rijkdom, had opgewekt. Evenzoo provoceeden de Engelsche zendelingen in de Belgische Congo, een conflict tusschen Engeland en België, toen Engeland meende dat de tijd gunstig was om op de Congo beslag te kunnen leggen. Maar die poging faalde!

De Boer behandelt zijn „volk“, den kaffer, menschelijk, rechtvaardig maar met de vereischte gestrengheid en brengt hem zelf — geen synodaal erkend verkondiger des Woords zijnde — op bescheiden wijze het Christendom bij.

Beiden dankten mij voor de verhelderende inlichtingen, waardoor zij hadden leeren zien, dat de Engelschen doelbewust het onware voor waarheid hadden doen doorgaan.

Zoo sterk voelden zij het als een diepe, doelbewuste, schandelijke vernedering hun aangedaan, dat deze lankmoedigen tot vertwijfeling gebracht werden en naar hun wapens grepen! Zij kwamen, eindelijk, in openlijke rebellie!

De ongelijke strijd werd spoedig en bloedig beslecht, onmiddellijk gevolgd door een, voor die tijden zelfs weergaloos wreede bestraffing, met kerker en beul van de „schuldigen” en hun „medeplichtigen”, onder een schijnheiligen dekmantel van een, brutaal-partijdig, „gerechtelijk” onderzoek. Zware boeten werden bovendien opgelegd, gevolgd door gewelddadige executie van have en goed, bij gebleken onvermogen van betaling. (De tragedie van Slachtersnek, waarbij tientallen onschuldigen publiekelijk opgehangen werden!).

e. De Groote Trek

Eindelijk, door wanhoop gedreven, besloten eenige tientallen gezinnen haardsteden en land, die zij zich ten koste van strijd, harden arbeid, ontberingen en tegenslagen zonder tal, eerlijk verworven hadden, te verlaten en te trekken; de gevaarvolle eenzame wildernis in! Met uitzondering van het hoognoodige werden alle roerende en onroerende eigendommen, die hun nog restten, verkocht; tegen spotprijzen natuurlijk. De opbrengst moest grootendeels dienen voor aanschaffing van mondkost en vooral kruit en lood voor de jacht, d.w.z. levensonderhoud, en voor mogelijk noodzakelijke verdediging. Maar ook daarin stieten zij op het meedoogenlooze bestuur, dat zich gehaast had een verbod uit te vaardigen, onder bedreiging met strenge straffen, om op eenigerlei wijze de trekkers van dit hoogst noodige materiaal te voorzien.

Onder zulke omstandigheden trokken de voortrekkers de wildernis in, om de vrijheid te herwinnen en den weg te bereiden voor hen, die steelsgewijze later zouden kunnen volgen ten spijt van het verbod de kolonie te verlaten.

Het bovenstaande relaas is dat van de eerste opvoering op het tooneel der Zuid-Afrikaansche geschiedenis, van een treurspel, dat stereotype zou worden, honderd achtereenvolgende jaren lang, met slechts zulke tusschenpoozen en ondergeschikte gelegenheidswijzigingen in de rolverdeling, als de Londensche regisseurs, in verband met de omstandigheden noodig oordeelden. Hoofdmotief aller opvoeringen is

beurtelings of gezamenlijk den Hollander en den Boer in een kwaad licht te stellen en daartegenover de grootmacht, i.c. den Brit, te doen optreden. . . . als den rechtvaardigen rechter, beschermers van den „verdrukten” Hottentot, Boesman of Kaffer en als paladijn van Christendom en beschaving.

In dit verband zij ook nog vermeld de doelbewuste verspreiding, op groote schaal, van de lasterlijke aantijging, dat de Hollanders (Nederland) de Kolonie Kaap de Goede Hoop, voor enkele millioenen ponden sterling, vrijwillig aan Albion verkocht zouden hebben! Het toenmalig nog onverwoestbare gevoel van aanhankelijkheid der Afrikaners voor het oude stamland, zou, te eeniger tijd, wel eens gevaarlijk kunnen worden, vreesde de overweldiger en moest derhalve met alle middelen worden uitgeroeid.

Wat nood, dat de verbreiders dezer leugen wisten, dat Nederland slechts onder dwang had moeten berusten in den gewelddadigen roof van zijn Zuid-Afrikaansch gebied?! Dat zij wisten, dat elke penny van deze £ 6.000.000, van te voren reeds bestemd was ten eigen bate van Albion, kwassie voor credietverleening, feitelijk voor kwijtschelding van aan haar verschuldigde Russische en Zweedsche schuld; voor de oprichting en instandhouding van een vestingslinie, die ter meerdere veiligstelling van Engeland, tegen het Fransche gevaar, verrijzen moest langs de Fransch-Belgische (toen Nederlandsche) grens, de zoogen. Barrière enz. enz.

Zij wisten, dat geen enkele cent van die leugenpost, bedacht alléén om het eigen Britsche Parlement om den tuin te leiden, ooit bedoeld was voor, noch ooit af vloeien zou naar Nederland.

Toch werd de onwaarheid systematisch en zóó effectief gepropageerd, dat zij doel trof en, tot in onze dagen, een groot deel van de Afrikaners haar geloofden en bittere verwijten ons uit dien hoofde niet gespaard werden.

Maar, genoeg hierover; constateeren wij, dat het regime van de V.O.C. ontegenzeggelijk drukkend en lang niet altijd rechtvaardig was. Edoch, vergeleken met wat de Boeren van hun nieuwe heerschers te verduren zouden krijgen, zou de harde hand van de Compagnie als een zachtstreelende blijken te zijn. Nadrukkelijk zij hier echter vastgelegd, dat niet het Engelsche Volk daarvoor verantwoordelijk kan worden geseld.

Dat waren toen als later de regeeringen, soms als gevolg van verkeerde tendentieuze voorlichtingen, meest echter wegens doelbewuste machtsbegeerte, die al het volgend lijdten den Afrikaners oplegde.

Dat gruwelijk lijdten en moedig strijden der emigrante Boeren, van hun voortrekkers en van de opeenvolgend door hen gestichte gemeenschappen hier te beschrijven, is in dit korte bestek onmogelijk. Wij moeten met een grove schets volstaan.

Na de gebeurtenissen dan, die haar bloedige ontknooping vonden op Slachtersnek, was het Volk gebroken, geheel terneergeslagen. Tot overmaat van ramp volgde kort daarop een inval van 'n 15.000 à 20.000 bloeddorstige kafferkrijgers in dit gebied der Oostelijke districten. De geheele Britsche krijgsmacht bleek weldra machteloos te staan om hen te keeren. Ten einde raad deed toen de Engelsche overheid te Kaapstad een vertwijfeld beroep op deze zelfde Boeren, die zij, pas geleden, zoo gruwelijk en meedoogenloos vervolgd had! De smeekbede werd beantwoord, loyaal. Na acht maanden harden strijd en talloze offers waren de kafferhorden teruggeglagen — door de Boeren, wel te verstaan — en tot een rechtvaardigen vrede gedwongen, die rust en veiligheid voor de toekomst verzekeren zou.

De vreeselijke ontgoocheling zou echter niet lang op zich laten wachten.

Het is niet mogelijk zich de verslagenheid voor te stellen, die geheel Z. Afrika beving, toen het vernam, dat de toenmalige minister van koloniën te London, Lord Glenelg, op valsche voorstellingen van Dr. Philip en het Londonsche Zendingsgenootschap, bevolen had, oogenblikkelijk de vredesvoorwaarden te niet te doen en aan de kaffers de door hen geroofde landstreken — waaruit zij pas, ten koste van zooveel offers verdreven waren — terug te geven en de Boeren weder geheel aan hun genade over te leveren¹⁾. (1835). Tot zijn eer zij vermeld, dat de Kaapsche Gouverneur, Sir Benjamin D'Urban, zijn verontwaardiging daarover niet verborg.

Hij werd vervangen!

Hiermede was de maat vol. Een duizendtal Boerengezinnen:

¹⁾ Zie o.m. vooral Dr. W. J. Leyds. De eerste annexatie van de Transvaal 1906. p.p. 32 ff.

VERKLARING

Voorloopers van den Grooten Trek.

1835. Eerste trek. Afkomstig uit de omgeving van Graaf-Reinet en onder Commando van Louis Trigardt.¹⁾ Gaandeweg doorgedrongen tot in Zoutpansberg. Eerste aanraking, ook met de Portugeezen in Delagoa-Baai.
1836. Trek uit het Tarkasche onder Commando van Andries Hendrik Potgieter. Sticht Winburg en Potchefstroom; dringt door tot Lijdenburg en Zoutpansberg en trekt heen en terug van daar naar Delagoa-Baai. Kwam intusschen de Natalsche „Maatschappij“²⁾ te hulp, na den moord op Piet Retief door Dingaan.
1836. Trek uit het Colesbergsche onder Commando van Sarel Celliers. Vereenigt zich met Potgieter, na overtrekking van de Oranje Rivier.
1836. Trek uit Graaf Reinet en omgeving onder Commando van Gerrit Maritz. Komt de Potgieter-Celliers-Boeren te hulp bij Vegkop, sluit zich bij hen aan.

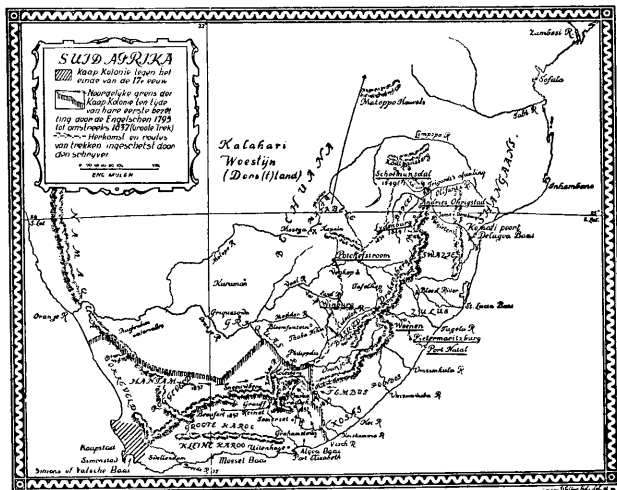
Groote Trek.

- 1837 Tot ong. 1839. Afkomstig van uit de Hantam-en Beaufort-districten. Oostwaarts tot in dat van Algoa-baai (bij Port Elizabeth); onder Commando van Piet Retief. Trekken eerst tot Winburg; vandaar weldra over de Drakensbergen naar Port-Natal. Stichten de „Maatschappij der Z.-Afr. Emigranten“ op het gebied door Dingaan vrijwillig — tegen tegen-prestatie — afgestaan (d.i. Natal van de Tugela R. tot aan de zee, ongeveer). Retief wordt op 6 Febr. 1838 verraderlijk door Dingaan vermoord, direct na onderteekening van het traktaat; Dingaans macht vernietigd op 16 December 1838 (Dingaans-dag) door Commandant-Generaal Andries W. J. Pretorius. Trekken na Engelsche annexatie van Natal grootendeels weder over de Drakensbergen, van Winburg, terug en vandaar naar Transvaal, waar zij zich stellen onder Commandant-Generaal Andries W. J. Pretorius.

De door de Trekkers gestichte dorpen zijn onderstreept.

¹⁾ Bij Trigardt voegde zich een kleine commando onder Janse van Rensburg; waarvan alle leden later, op een tocht naar Delagoa-Baai, spoorloos verdwenen.

²⁾ „Maatschappij“ in den zin van Gemeenschap, Republiek.

„de keur der grensboeren“, „een dapper, geduldig, vlijtig en godsdienstig volk“ — gelijk de Engelsche gouverneur Sir Benjamin D'Urban hen officieel in zijn brief aan den minister in London noemde — besloot, met achterlating van have en goed, de Kolonie te verlaten. „De groote trek“ werd voorbereid en in 1836 aangevangen, noordwaarts gaande.

Vergeefs trachtte het Engelsche bewind — de nieuwe Gouverneur — den trek te stuiten en ook verderen uittocht te beletten. Vóór men, eindelijk, Grootrivier (later Oranje Rivier geheeten) had bereikt en was overgetrokken, had de trek, tengevolge van koorts en andere ziekten, gebrek aan medische hulp en geneesmiddelen, alleen reeds 'n 500-tal dooden te betreuren. Maar ook dat kon den wil tot verder wegtrekken, van onder het Engelsche slavenjuk uit, niet temperen en in hetzelfde jaar reeds stonden 1000 wagens tusschen de Oranje- en Vaalrivier. Een deel vestigde zich daar onder Potgieter; enkele honderdtallen wagens, onder commando van Piet Retief, bestonden het stoute stuk om, trots ongebaande wegen, de woeste Drakensbergen over te trekken en Natal in te gaan. Tevoren toch had Retief Natal verkend, was door den Zoeloe-koning en de Britsche olifantenjagers en handelaren van het latere Durban ¹⁾ goed ontvangen en had van eerstgenoemde zelfs de mondelinge toezegging gekregen van schenking van het land tusschen de Tugela en de zee, op voorwaarde van een belangrijke tegenprestatie. Nadat Retief en de zijnen aan deze voorwaarden voldaan hadden, trok hij met een groot aantal families over de Drakensbergen in goed vertrouwen Natal binnen. Teneinde de overeenkomst formeel in een traktaat vast te leggen, waartoe Dingaan — de Zoeloe-Koning — zich bereid verklaarde, begaf Retief met een 70-tal der voornaamste Boeren zich naar de hoofd-kraal (stad) van het Zoeloe-opperhoofd. Op

¹⁾ Vermeldenswaard is, dat de V.O.C. in 1689 de Baai van Natal en het omliggende land van de Kaffers kocht voor een bedrag van 20.000 gulden. Het ging dus met de Kaap in Engelsche handen over bij de capitulatie. Echter verklaarden de Engelschen in 1834 en herhaalde in 1836 de toenmalige minister van Koloniën, Lord Glenelg, uitdrukkelijk, dat Engeland met Natal niets te maken wilde hebben. Het verdrag met Dingaan bracht dus dit land in rechtmatig bezit van de Boeren.

verzoek van Dingaen legden zij hun wapens buiten de koningskraal af, waarbinnen, te hunner eere, een wapenschouw gegeven zou worden, door een 20.000 geheel ten oorlog toegeruste Zoelokrijgers. In het gezicht van deze formidabele krijgsmacht zette Dingaen zijn merk naast de handteekening van commandant Piet Retief.¹⁾ Onmiddellijk daarop gaf Dingaen echter het teeken aan zijn impi (legerafdeeling) om de weerlooze Boeren aan te vallen en lafhartig te vermoorden (6 Febr. 1838). Zonder verder tijdverlies trok daarna het geheele Zoeloeleger, 'n 20.000 tal woeste krijgers sterk, uit, om de niets kwaads vermoedende Boeren-emigranten, aan Moordspruit en elders rustig gekampeerd, eveneens uit te moorden. Bij het later — teekenend — als Weenen benoemde dorp overvielen zij en vermoordden een en veertig Boerenmannen, zes en vijftig vrouwen, honderd vijf en tachtig kinderen en tweehonderd gekleurde bedienden. Enkele andere kampen wisten zich inderhaast in staat van verdediging te stellen en ten koste van veel bloedverlies, na een wanhopigen strijd, den aanval af te slaan. Tevens kon men Potgieter en de zijnen in den Oranje-Vrijstaat te hulp roepen, waaraan deze, onverwijd, met een kleine, in der haast bijeengebrachten troep, voldeed. Na een hardnekkigen strijd van tien maanden lang, gelukte het eindelijk A. W. J. Pretorius, die inmiddels Potgieter als Commandant-Generaal was opgevolgd, de Zoeloes op 16 December de beslissende nederlaag toe te brengen. Dingaen werd verdreven, zijn stad verbrand, hijzelf door zijn eigen volk vermoord en Pretorius stelde formeel en plechtig Panda als zijn opvolger aan. In latere jaren proclameerde de Zuid-Afrikaansche Republiek dezen 16-en December, onder den naam van Dingaans-dag, tot een nationalen dankdag¹⁾ en werd die door de Unie van Suid-Afrika als zoodanig voor de geheele Afrikaansche natie bestendigd.

¹⁾ Bij de inneming van Dingaans Koningskraal (Kafferstad) op 21 December 1838, werd het origineele document ongeschonden in een lederen jagerstasch op het gruwelijk verminkte lijk van een der slachtoffers gevonden. Hierdoor kon men tevens de identiteit van den betrokkene, Piet Retief, vaststellen.

De lichamen van hem en de zijnen, allen op meer dan beestachtige wijze omgebracht, doorstoken en gebeukt, lagen bij elkaar op de Hlomo Amabuta, de „heuvel der terechtgestelden“, waarheen zij kennelijk gesleurd waren en aan de gieren prijsgegeven.

De Boeren waren hierdoor in het daadwerkelijke bezit van het Natalsche gebied gekomen, dat zij rechtmatig door koop hadden verworven, bezegeld door een vrijwillig met hen aangegaan tractaat ¹⁾. Dit laatste werd bovendien geheiligd door het bloed van hun edelste zonen en dochteren die ten offer vielen aan het laaghartig verraad van den bloeddorstigen despoot Dingaan.

Weldra werden orde en rust hersteld, het land onder behoorlijk bestuur gebracht, de „Republiek Natal” gesticht (1838) en te Pieter Maritzburg een volksraad ingesteld. Lang zouden zij echter niet in het ongestoorde bezit van hun rechtmatig eigendom blijven. De Engelsche inzichten omtrent het bezit van Natal ²⁾ hadden zich sedert kort gewijzigd. Na eenige weifelende pogingen tot in bezitneming van Port Natal, vaardigde de Gouverneur der Kaapkolonie, Sir George Napier, op 12 Mei 1843 dan ook een proclamatie uit, waarbij Natal tot een Britsche kolonie werd gemaakt ³⁾. Op deze proclamatie volgde spoedig een ontscheping van een Britsche troepenmacht bij het latere Durban. Vergeefs protesteerden de Boeren bij den Engelschen Specialen Commissaris te Durban en bij den Gouverneur van de Kaapkolonie. En daar ook gewapend verzet herhaaldelijk hopeloos was gebleken, besloten zij, op enkele uitzonderingen na, die zich door schoone beloften van de Engelschen hadden laten misleiden, dit met hun bloed verworven land prijs te geven en de Drakensbergen maar weder over te trekken, met achterlating van hun eigendommen, liever dan onder de gehate Britsche dwingelandij te blijven.

Deels trok men tot in Winburg in den Oranje-Vrijstaat, doch verreweg het grootste contingent trok naar de Transvaal onder A. W. J. Pretorius, den Commandant-Generaal aldaar. Een

¹⁾ Dit geschiedde bij Volkenraadsbesluit van 16 December 1880, te Paardekraal, toen tevens de duizenden naar die vergaderplaats opgetrokken Boeren, de door Shepstone's verraderlijke annexatie (tijdelijk) overweldigde Zuid-Afrikaansche Republiek herstelden en zwoeren de wapens niet te zullen nederleggen vóórdát Groot-Brittannië hun onafhankelijkheid zou hebben hersteld. Noodgedwongen ging het hiertoe het volgend jaar reeds over. Zoo werd deze 16de December een dubbele herdenkingsdag voor de Boerenstatie. (behoort op bldz. 23).

²⁾ Zie noot 1 op bladzijde 23.

³⁾ Zie noot op blz. 22.

⁴⁾ Zie in verband hiermede de dramatische episode Smellekamp op bldz. 67 en 68.

derde, klein deel der Transvaalsche emigranten ging verder Noordelijk, onder Potgieter, naar Lijdenburg en zelfs tot Delagoabaai.

Maar ook hier, in het over-Vaalsche werd hun geen rust gelaten. Een proclamatie liet niet lang op zich wachten, waarbij de uitgeweken Boeren, waarheen zij zich ook mochten begeven, blijvend tot onderdanen van H.M. de Engelsche Koningin geproclameerd werden; op het hoofd van Pretorius werd een prijs van £ 1000, later verhoogd tot £ 2000, gesteld.... Tot eindelijk, de Engelschen het zoo te kwaad kregen met hun beschermelingen, de Kaffers, dat zij geen andere uitredding meer zagen, dan alweder de Boeren, onder dienzelfden Pretorius te hulp te roepen.

3. De Zuid-Afrikaansche Republiek en de Oranje Vrijstaat 1852—1877—1881; 1881—1889—1902.

Ter verkrijging van die hulp herriepen zij eerst den bloedprijs, op het hoofd van Pretorius gesteld, en sloten daarna met hem en de zijnen, aan de Zandrivier gelegen, een traktaat, hetwelk sedert bekend is als het Zandrivier-Tractaat (16 Januari 1852.)! Het Boerenvolk, benoorden de Vaalrivier, werd daarbij plechtig onafhankelijk verklaard en tevens de verzeke- ring gegeven, dat de Britsche macht niet Noordelijk van die rivier zou worden uitgebreid.

Op grond van deze plechtige overeenkomst werden de Engelschen nu al heel spoedig door de Boeren uit den greep hunner vijanden-protégés, de Kaffers, verlost!

Twee jaar na de Zandrivier-conventie (= traktaat) volgde de onafhankelijkverklaring van het gebied benoorden de Oranje- rivier, dat in 1848 door de Engelschen onder den naam van Orange-River-Sovereignty onder de Britsche kroon was ingelijfd. Bij traktaat, de Bloemfontein-conventie (1854), verbond Engeland toen zich het Britsche gebied ook niet benoorden de Oranje-Rivier uit te breiden, noch zich met de interne zaken van den Oranje-Vrijstaat te zullen inlaten. Nauwelijks 14 jaar later werd dit traktaat kalmweg geschonden, door Basuto-land tot een Britsch protectoraat te verklaren. Het zou hierbij echter niet blijven. Omtrent 1870 ontdekte men n.l.

rijke diamantvelden in het Vrijstaatsche district thans als dat van Kimberley bekend. En prompt diende het volgend jaar een volkomen gefingeerde aanspraak op dat gebied van een Kaapschen Kafferkapitein, Waterboer, als voorwendsel om dit rijke district aan den Oranje-Vrijstaat te ontnemen en bij de Kaapkolonie in te lijven!

Wat dit deel der Boeren-natie, dat van den Oranje-Vrijstaat, betreft, dit werd daarna, tot 1899, min of meer met rust gelaten; niet echter het andere deel, dat zich noordelijk van de Vaalrivier gevestigd had en dat daar tenslotte in 1864 de Zuid-Afrikaansche Republiek gesticht had. De ontdekte — en geroofde Vrijstaatsche diamantvelden bleken weldra zich tot Noordelijk van de Vaalrivier uit te strekken. In gelijke mate breidden zich de pretenties van den reeds genoemden Kaffer-Kapitein Waterboer en de weeklachten van de Engelsche zendelingen over de behandeling der „ongelukkige” Kaffers door de „wreede” Boeren uit.

Weliswaar bleef het politieke spel ditmaal zonder onmiddellijk succes; edoch, heel lang zou dit niet op zich laten wachten. Nauwelijks zes jaren later, in de eerste helft van 1877, vond toch reeds de eerste annexatie der Zuid-Afrikaansche Republiek plaats, en als voorheen, onder, de Boeren belasterende, voorwendfels, w.o. dat van het beweerde gebruik van ontplofbare kogels in hun strijd tegen het in opstand gekomen Kafferhoofd Secoecoeni.

Protesten aan den Specialen Britschen Commissaris te Pretoria ¹⁾ en te Londen aan de Regeering aangeboden, waren vergeefs. En weder volgde een schrikbewind. Geen andere mogelijkheid tot uitredding meer ziende, grepen zij tenslotte naar de wapenen en zwoeren te Paardekraal, op een speciaal bijeengeroepen protest-vergadering van het volk, op Dingaans-

¹⁾ Sir Theophilus Shepstone — door de Boeren prompt Seur Stoffel Slijpsteen genoemd — kwam kwasie als vriend en speciaal afgezant van Engeland en had van meet af, de brutaliteit een vijftigtal Natsche (d.w.z. Engelsche) gewapende politie-agenten met zich mede te brengen. Wel vonden de Boeren dit gedrag ongepast, doch zóó vredelievend waren zij, dat zij hem en gevolg ongehinderd naar Pretoria lieten gaan. Maar eenmaal daar aangekomen bleef hij en annexeerde weldra voor „hare meest genadige Majesteit, Koningin Victoria” de Z.A. Republiek. Zijn opvolger was Sir Owen Lanyon, onder de Boeren als „Ou Langjan” — ’n zéér toepasselijke bijnaam — bekend.

dag 1880, een plechtigen eed, niet te zullen rusten voor het land van vreemde overheersching zou zijn verlost.

De 27ste Februari 1881 bracht de beslissing, toen de Engelsche hoofdmacht, onder Generaal Sir George Colley, die zich op den platten top van den steilen Majuba, onder schending van den wapenstilstand, genesteld had, aangevallen en vernietigd werd. Kort daarna volgden de vrede en de Pretoria-conventie, waarbij de Zuid-Afrikaansche Republiek weder erkend en onafhankelijk verklaard werd, echter onder Britsche suzereiniteit. Drie jaren daarna (1884) slaagde een Boeren-deputatie, onder President S. J. P. Krüger, erin ook deze laatste gebondenheid — die der suzereiniteit — te doen opheffen, bij de Londensche Conventie.

De ontdekking der rijke goudaderen in het Witwatersrand-Johannesburgsche gebied legt reeds in 1886 de kiem voor nieuwe beproevingen, die haar toppunt bereikten in 1902 in den onderwerpingsvrede van Vereeniging. Deze maakte een einde aan een drie jaren lang volgehouden heroïsche worsteling tegen een meedoogenloozen, tienmaal machtiger, overweldiger.

Maar tusschen 1886 en 1899 ligt een tijdvak, even merkwaardig en bewondering-afdwingend op staatkundig gebied, als de oorlog, die volgde gelijke waardeering ten rechte op-eischt voor de meesterlijke krijgsvoering der Boeren, hun taaie volharding en hun groote opofferingsgezindheid. In tegenstelling echter met dien heldenkrijg, verkreeg de daaraan voorafgaande periode m.i. nog niet die algemeene erkenning, welke haar grootschheid verdient. Gedurende dat tijdperk toch voltrok zich, zonder bloedvergieten, een inwendig-staatkundige evolutie, die eenig genoemd mag worden in de geschiedenissen der Volksgemeenschappen. Immers verkeerde de Zuid-Afrikaansche Republiek, vòòr de ontdekking der Witwatersrand-goudvelden, staatkundig in een toestand, die dien van een patriarchalen regeeringsvorm nog zèèr nabij stond. De Boeren waren een, naar het landbouw-stadium overgaand, trek-vee-boerenvolk. Dit werd samengesteld door de afstammelingen van slechts enkele honderdtallen geslachten, die in den loop der enkele eeuwen, door de afgelegenheid van het gebied, dat ook overigens geen groote aantrekkelijkheden voor buitenlandsche emigratie bood, slechts geringe vermenging met uitheemsch bloed, had ondergaan. Dies hadden zij zich sterk onder elkaar vermaagschapt. Van zelf en geheel natuurlijk

kwam daaruit het algemeen gebruik onder Afrikaners voort volgens welk een „wildvreemde” jonge man of meisje bij de eerste ontmoeting van ouderen — mits eveneens Afrikaners — begroet en aangesproken werd als „Neef” of „niggie” en deze wederkeerig die ouderen met „Oom” of „Tante” betitelen zou. Van een niet-Afrikaner verdroeg de Boer vaak uit beleefdheid, dikwijls deze gemeenzame betiteling van „Oom” en „Tante”, maar aangenaam deed zij hem niet aan, vooral niet na de groote instrooming van vreemdelingen, die uit alle werelddeelen als vliegen op begeerlijk vleesch, in dichte horden kwamen aan-gevlogen.

Die ontdekking van de goudvelden veroorzaakte immers, binnen enkele jaren tijds, een massale instrooming van emigranten vanuit alle werelddeelen wel is waar, doch hoofdzakelijk uit Engeland. Deze plotselinge toevloed meest nog van jonge, energieke, ruwe klanten plaatste Volk en Regeering der Republiek, geheel onvoorbereid, voor de noodzakelijkheid zich aan den nieuw geschapen toestand, met zijn talloze nieuwe eischen en problemen aan te passen; op straffe van ondergang.

Niet alleen, dat zij dit stoute stuk wisten te bestaan; zij wisten het zelfs te volbrengen zonder een gewelddadige revolutie.

Onder de geniale leiding van President S. J. P. Krüger¹⁾ bijgestaan hoofdzakelijk door zijn trouwe rechterhand, den even wilskrachtigen als talentvollen en jeugdigen Dr. W. J. Leyds, dien hij zich in 1884 in Holland had gekozen, heeft de

¹⁾ Eén enkele staal — uit mijne herinneringen — van de grootscheit van karakter van den toenmaligen Staats-President, S. J. P. Krüger, zij hier gememoreerd. Het typeert n.l. zoo scherp-juist de persoonlijkheid van dezen grooten — en onkreukbaren — mensch, die in dien tijd feitelijk alléénheerscher was. In een woordenwisseling, gevolg van een ernstig meeningsverschil met Dr. Leyds, voegde hij dezen een krenkende uitlating toe. Des nachts, omtrent 1 ure, wordt Leyds in zijn woning gewekt. Bij het openen van de voordeur ziet hij President Krüger voor zich staan, die, na binnengeleid te zijn zegt: Leyds ek het oër mij woorde van vanmorre nagedenk. En ek het nou gekom, om jou te sè, dat ek fout was en om jou ver daar die woorde ekskuus te vra. Ek het regte spijt daaroër.

Ik vertrouwde toenmaals, en met recht, dat nu wijlen Dr. Leyds mij deze kleine indiscretie, de openbaring van een persoonlijk feit, dat hem diep geroerd heeft en bij mij ook de grootste bewondering wekte, ten goede zou houden.

Zuid-Afrikaansche Republiek zich harmonisch weten te vormen van een semi-patriarchalen tot een modernen staat, die den ouderen staten in Europa en elders ten voorbeeld gesteld kon worden. Toch moest het volk later, na een driejarigen, heldhaftigen strijd weder bukken voor den onverzadelijken geweldenaar.

Spoedig zou het echter herrijzen en dan, vereenigd met de andere deelen van zijn stam, tot één groote natie. En in den grooten wereldoorlog, als bij den Vrede van Versailles zou die bewijzen, dat voortaan met haar terdege rekening te houden zou zijn! Zóó zelfs, dat zij een voorgenomen vermindering van het oude stamland, door haar zedelijk gezag en invloed, zou hebben helpen keeren!

Maar, wij zijn even op de geschiedenis vooruitgelopen en keeren thans terug tot het tijdvak 1884—1899, waarin valt de doortrekking van de spoorwegen vanuit de Kaap en Natal tot in het hart van de Z.-A. Republiek, den aanleg van spoorwegen in dit land zelf en tenslotte, zijn rail-verbinding met de Delagoabaai. Het omvat den wedloop der Engelsche koloniën, de Kaap en Natal, om een spoorwegverbinding met het Johannesburgsche dorado eenerzijds en anderzijds den tegenzet der Krügerregeering tegen de steeds meer dreigende afhankelijkheid der Republiek van de havens in Engelsch gebied (Kaapstad, Port Elisabeth en Durban). Het is het tijdvak van de bewonderenswaardige evolutie van den staat, gepersonifieerd in het tweemanschap S. J. P. Krüger-W. J. Leyds, die zich als medewerkers kiezen H. J. Coster, als Staatsprocureur en N. Mansvelt, als Superintendent van Onderwijs en vele anderen, teveel om hier afzonderlijk te vermelden. Volledigheidshalve zij, uit het aan dit tijdperk voorafgaande, nog met eere herinnerd aan den krachtigen, onverschrokken figuur van E. J. P. Jorissen. Tegen het einde vangt tenslotte J. C. Smuts, die als Staatsprocureur na een interim Coster opvolgde — zoodra hij den wettelijk vereischten leeftijd had bereikt — zijn staatkundig-merkwaardigen levensloop aan, waarin hij van vrijheidsstrijder tot renegaat verwerd.

Gaat onze blik nu weer terug naar de Zuid-Afrikaansche Republiek zelf, dan ziet die in het bovengenoemde tijdvak een inwendige organisatie zich voltrekken op cultureel, zoowel als op economisch gebied. Harmonisch, zonder schokken wordt

het onderwijs uit zijn primitieven staat van enkele boeren- en dorpsschooltjes, gebracht tot groote hoogte, die dra rijp zou zijn om door een universiteit te worden overkapt. 's Lands wetten weten gelijken tred te houden met den stortvloed van nieuwe eischen van een moderne samenleving en de daarbij behorende staatsinrichting. De veiligheid van persoon en eigendom op de goudvelden was van den aanvang af zóó hecht verzekerd, dat slechts éénmaal, héél in den aanvang, — en toen vergeefs — getracht is die te verstoren, naar Amerikaanschen desperado-trant; doch nooit heeft men het nadien meer gewaagd.. Eenig in de geschiedenissen der goudvelden van de laatste eeuwen en van alle landen, is dit feit wel bijzonder welsprekend en karakteriseert het het gehalte van de inrichting van dezen Boeren-staat.

Deze ontwikkelingsgang in den boezem van den staat zou, naar recht, ook de mogelijkheid van bedreiging van buitenaf hebben moeten verminderen, of zelfs verhinderen. Het tegendeel was het geval. Met de voorbeeldige inwendige zelfverbetering gaat hand in hand een toenemen van de Britsche agressie op de zelfstandigheid van den staat. Al driester worden de diplomatieke aanvallen en telkens wordt aan de zelfstandigheid der Republiek een kleinere of grootere veer ontruikt. Langzaam, maar zeker, legt men het op geheel kaalplukken toe.

Maar dit proces gaat Londen tenslotte te langzaam. En in vollen vreedstijd doet een zoogenaamde vrijbuitestroep, in feite een afdeeling geregelde troepen, in dienst van een Engelsche Chartered-maatschappij, met medeweten en toestemming — waarschijnlijk zelfs op instructie — van haar oppersten bestuurder, toenmaals tevens Eersten Minister der Kaapkolonie, Cecil Rhodes, een onverhoedschen, ongeprovocerden inval in de Republiek in vollen vreedstijd! De Jameson-raid ¹⁾

¹⁾ Helaas werd Jameson na zijn overgave aan den diplomatiek onkundigen vecht-generaal P. Cronjé, alle tijd en gelegenheid gelaten, om zijn papieren, d.w.z. instructies en correspondenties te verscheuren daarna te verbranden en de asch te verstrooien. Zoodoende heeft hij de wettelijke bewijzen — in zijn bezit — van de medeplichtigheid van Rhodes en van Joseph Chamberlain, d.w.z. de Engelsche Regeering, aan dezen schandaligen inval, in vollen vreedstijd in een bevrienden, kleinen staat gepleegd, kunnen vernietigen. De gerechte moreele veroordeeling heeft hij hun daarmee niet kunnen besparen.

Deze mislukt en de leider, Dr. Jameson wordt gevangen genomen.

Dies moet de Britsche Gouverneur van de Kaapkolonie, Hooge Commissaris van Zuid-Afrika, Sir Henry Loch¹⁾ het boetekleed aan, een tocht doen naar Canossa (Pretoria) en wordt daarna teruggeroepen en vervangen (1896—1897) door een agressiever functionaris, Sir Alfred — later Lord — Milner. Deze weet dan ook binnen twee en een half jaar de Zuid-Afrikaansche Republiek voor de feitelijke keuze te stellen óf goedschiks, zonder slag of stoot harerzijds, haar onafhankelijkheid prijs te geven, óf zich te verdedigen tegen de overweldding.

Op 11 October 1899 koos de Zuid-Afrikaansche Republiek, met haar bondgenoot, na ernstig onderling overleg — waarbij schrijver dezes zijn bescheiden rol vervulde — het laatstgenoemde alternatief, door den eisch te stellen de bedreigende troepenmacht van hare grenzen terug te roepen. Ook deze

¹⁾ Indrukwekend was de ontvangst en bejegening van dezen hoogen boeteling, bij zijn aankomst te Pretoria en zijn tocht van het station naar het Gouvernementsgebouw, op het Kerkplein en terug. De diep verontwaardigde Boeren waren van heinde en ver, met geweer en gevulden bandelier, te paard toegestroomd.

Op den 1.5 K.M. langen weg vormden zij een dichte haag, ter weerszijden, vele rijen diep, doch een ampel breede strook vrijlatend, voor het rijtuig, waarin straks de Hooge Commissaris plaats zal hebben genomen en voor zijn escorte. Het station, zoo ook het Kerkplein, staat zwart van de menschen.

Na aankomst van den specialen trein, wordt hij begroet met het ceremonieel aan zijn hoogen rang verschuldigd; doch in doodsche stilte. Men geleidt hem naar zijn rijtuig. Geen geluid, geen schuifelende voet, die de stilte verstoort. Weldra wordt de stilte slechts verbroken door het hoeftetrappel van de paarden voor zijn open landauer en dat van zijn escorte. De levende, dikke dubbele menschenhaag, waartusschen hij heen rijdt, onder het helle licht van den heeten Afrikaanschen zonnedag, schijnt versteend, wekt een kilte, die zich afspiegelt in het bleek geworden gelaat van Albion's vertegenwoordiger.

Zóó bereikt hij het Gouvernementsgebouw, treedt de ruime marmerebevoorde hal binnen. Gekomen vóór den breeden statie-trap, die vol staat, ook met zwijgende menschen, buigt hij links-af, naar de gang, die voert naar de uitvoerende raadszaal. Op hetzelfde oogenblik verbreekt één kreet, uit één enkele mond: Canossa! het ijzig, roerloos zwijgen. Dan is hij in de gang en weerklinken alléén nog maar zijn voetstappen en die van zijn gevolg.

Het volk heeft zich, door deze spontane demonstratie in al zijn waarde en waardigheid, naar waarheid gekarakteriseerd.

beproeving, van een drie jaar volgehouden poging tot haar verdelging, moest de Boerenatie doorstaan, evenals alle vorige zonder eenige hulp van buiten. Vergeefs werd op het wereld-geweten een beroep gedaan, krachtens haar goed recht. Overal bleven de regeeringen doof, hoezeer haar volkeren ook daartegen zich verzetten.

Het was den Afrikaners voorbeschikt, dat zij geheel uit eigen kracht, ontleend aan een rotsvast Godsvertrouwen, tot één groote natie zouden worden, na, schijnbaar, telkens weder te zijn verslagen.

Dies is het zóó geschied!

In het voorafgaande is de wordings- en lijdensgeschiedenis, gedurende de eerste helft van een eeuw-van-onrecht, ietwat uitvoerig behandeld, om den lezer te doen doorvoelen, hoe de Afrikaners door een doelbewuste, hardnekkige en gruwelijke vervolging, telkens weder opnieuw genoopt werden noordwaarts uit te wijken, na korte vestiging in een rechtmatig door hen verworven nieuw gebied. Daar echter een deel hunner steeds ter plaatse bleef, was het gevolg dat gaandeweg geheel Zuid-Afrika door de voortrekkers en hun achterblijvers bewoonbaar gemaakt en geoccupeerd werd.

De tweede helft verschilt slechts van de eerste, doordat den Boeren de mogelijkheid tot verder uitwijken zou zijn ontnomen, daar de vervolger hen inmiddels had weten in te sluiten.

In deze worsteling stond ter eener zijde het wereldomvattende rijk van vele tientallen millioenen, Engeland gesteund door al zijn koloniën en het internationale grootkapitaal dat, met de jingo-imperialisten dezen oorlog had uitgetergd. Beschikkend over schier onuitputtelijke hulpmiddelen, kon het alle oorlogsbenodigdheden in elke gewenschte hoeveelheid en hoedanigheid en ongehinderd overzee aanvoeren, terwijl zijn verdere toevoerwegen, van de kust tot ter plaatse van den strijd, op alle denkbare wijzen krachtig beveiligd werden. Daardoor was zijn leger — goed gedisciplineerd — te allen tijde uitstekend voorzien en van de modernste strijdmiddelen, en van voedsel, kleeding en schoeisel, schiet- en slagwapenen en ammunitie. Verder was dat leger bovendien tien- en meermaal sterker in aantal dan dat der Boeren, konden alle verliezen steeds van overzee aangevuld worden; slechts het

menschen-materiaal was van geheel verschillende hoedanigheid als die van hun tegenstanders.

Bestonden toch de manschappen van het Engelsche leger — afgezien van de officieren — voor 99³/₄% uit ongehuwde maatschappelijke mislukkelingen, die ten einde raad, zich vrijwillig hadden aangemeld om, tegen kost, inwoning, kleeding en een behoorlijk zakgeld, gedrild en onverschillig waarheen en tegen wie uitgezonden te worden om te vechten. Valt hij in den strijd, dan dient hij hoogstens den dichter om als naamlooze held bezongen te kunnen worden, maar overigens wordt hij door een ander nummer vervangen.

Ter anderer zijde stond, als volkomen tegenstelling een klein volk van enkele honderdduizenden. Aan alle kanten geheel en nauw ingesloten, waren de Boeren uitsluitend op zich zelf aangewezen. Na de inname van Komati-poort — nauwelijks een jaar na het begin van den oorlog — waren zij van allen toevoer van buiten afgesneden. De nog beschikbare voorraden, aan voedsel, kleeding, schoeisel, geweren, kanonnen en bijbehoorende ammunitie, raakten spoedig daarna opgeteerd of werden onbruikbaar. Weldra was men dan ook, voor de noodzakelijke vervanging van al deze onmisbare benodigdheden, deels ook voor voedsel, aangewezen op... den vijand, op wien ze echter eerst veroverd moesten worden.

Kon door verovering het verloren gegane of onbruikbaar geworden doode materiaal vervangen worden, onherstelbaar voor den strijd was het verlies van elken strijder, zij het gedood of krijgsgevangen. En zulk een verlies was voor de Boeren dubbel zwaar omdat hier met den gesneuvelden strijder een waardevol lid der volksgemeenschap ontviel, meest man en vader, steeds arbeider, werkgever of middenstander. Afgesneden van den spoorweg, voortdurend bedreigd op alle andere wegen, werd hun de oorlog, in kleine, zéér beweeglijke troepen verdeeld en onderling slechts in los verband verbonden, als het ware van zelf aangewezen.

Het gezaaide, het te velde staande gewas, de boomgaarden, i.e.w. alles wat eetbaar was, alsmede elke behuizing was door den vijand, voorzoover in zijn bereik, vernield, vertrapt, verbrand, zoodat groote troepeneenheden heel moeilijk of niet aan den noodigen leeftocht konden komen, en er dikwijls honger en dorst geleden werd.

Als men dit alles goed overdenkt, daarbij in aanmerking neemt dat de vrouwen en kinderen in de concentratiekampen systematisch aan de gruwelijkste ellende ten prooi werden gegeven, de krijgstucht en daarmee de strijddwang, niet verder reikte dan het plichtsbesef van elken individueelen strijder en deze geen belooning in geld of goed voor zijn diensten kreeg, terwijl de vijand hem allerlei voordeelen bood als hij de wapens zou neerleggen, dan leert men eerst het grootsche der verrichting beseffen, waartoe dit volk in staat bleek, door den ongelijken strijd voor zijn vrijheid, met verbeten wilskracht drie jaren lang vol te houden.

Het Boerenvolk, de bewuste Afrikaner, verzet zich, zelfs tenslotte met inzet van zijn leven, tegen elke knechting of afhankelijkheid, van vreemden bloede.

Wij zullen niet trachten dien voorloopig laatsten worstelstrijd — den 2en Vrijheidsoorlog — hier in bijzonderheden te beschrijven, die de bewondering wekte van heel de wereld — óók van den vijand — en de apotheose vormde van een roemrijk drama in de wereldgeschiedenis. Het best wordt die gekenschetst door de bloote vermelding van de namen van hen, die onder de helden, van legendarisch formaat, de hoofdrollen vervulden. Fier kan een Volk zijn, dat voortbracht zulke zonen, als S. P. J. Krüger, M. Th. Steyn, Christiaan de Wet, Koos de la Rey, G. J. Scheepers, Manie Maritz, Danie Theron, Louis Botha, Jannie Smuts — later helaas de renegaat —, J. B. M. Hertzog, C. F. Bijers; fier, op die vrouwen zonder tal, die onder de jarenlange martelingen haar en haar kinderen aangedaan, met het doel het Volk murw te maken, haar mannen en haar strijdbare zonen in het veld aansporen bleven, niet te versagen.

Eén enkel feit slechts zij hier vermeld, om een ieder den aard der onbeschrijfelijke duivelsche foltering te kunnen doen doorvoelen, waaraan die vrouwen en kinderen, vooral dus de Moeders, dagelijks, maand na maand en voor meer dan twee jaar lang, doelbewust onderworpen werden.

In een Engelsch „Blauwboek” uit dien tijd — een authentieke, officieele publicatie der Engelsche Regeering dus — vermeldt de Commandant van een van de grootste toenmalige concentratiekampen in den Oranje Vrijstaat, dat de kosten van aanschaf, onderhoud en administratie, d.w.z.

van behuizing (aanschaf tentenmateriaal, „bedden“, enz.), kleeding, dekking en voeding, enz., berekend over het gemiddelde aantal geïnterneerden, vrouwen, kinderen en grijsaards, een bedrag vertegenwoordigde van 3 pence (zegge drie pennies = 15 cents) per hoofd en per dag!

Vijftien centen per hoofd en per dag, alles inbegrepen.

En dat in een land waar, vooral in dien oorlogstijd, vrijwel alles van overzee ingevoerd en tot in het binnenland vervoerd moest worden! Waar dan ook — in vredetijd reeds — de kosten van levensonderhoud, ten minste het dubbele bedroegen van die in Nederland!!

Zoozeer is de eeuwenlange overheersching van andere volken den Brit tot iets vanzelf-sprekends, tot tweede natuur geworden, dat de hem daardoor aangeboren hoogmoed hem elk besef van menschelijkheid tegenover ieder, die zich niet slaafs aan zijn heersch-en geldzucht onderwerpt, heeft doen verliezen. En nu schuive men mij niet in de schoenen, dat deze beoordeeling een uitvloeisel is van haat van een oud-strijder tegenover een vroegeren vijand.

Dat gevoel is meestal — en ook in mijn geval — juist hun vreemd, die in het veld elkander met inzet van hun leven bestreden hebben. Mijn beoordeeling is niet meer of minder dan de uitkomst van eene objectieve, héél nuchtere analyse van het doen en laten van den Brit, door de geschiedenis der laatste eeuwen heen, en tegenover de Noord-Amerikaansche Indianen, de Noord-Amerikaansche kolonisten, de Europeesche volksgemeenschappen, de Boeren, enz., enz.

Haar objectieve juistheid wordt door het bovenvermelde verslag van den kampcommandant dan ook volkomen bevestigd.

Noch bij hem, noch bij de boven hem gestelden, noch bij de Britsche regeeringsmannen, is zéér blijkbaar één oogenblik de gedachte kunnen opkomen, dat zij met het officieele getuigenis hunner systematisch doorgevoerde uithongeringsmethode op vrouwen, kinderen en grijsaards, zichzelf het brandmerk van gewetenlooze onmenschelijkheid op het voorhoofd zouden drukken. Anders zou het zeker niet officieel in druk zijn vastgelegd.

Was na een tachtig-jarigen kamp, tegen een toenmaals opper-

machtig wereldrijk eens het Dietsche stamvolk zegevierend uit den strijd tevoorschijn mogen treden, zijn Afrikaansche loot zou anderhalve eeuw later een worsteling worden opgedrongen, eveneens tegen een oppermachtig wereldrijk, die meer dan honderd jaren duren zou, om te eindigen, schijnbaar, met onderwerping. Van haar beproefde toeverlaten toch, die tot in uitersten nood haar nimmer verzaakten, haar **Bijbel**, haar **Taal** en haar **geweer**, eischte de overwinnaar beide laatstgenoemden op.

Nog was de inkt van de onderteekening van het vredesverdrag van Vereeniging niet droog, of de landvoogd van den overwinnaar, Milner, zou, naar verluidt, verklaard hebben, dat voortaan Zuid-Afrika ééntalig zijn zou. Het Afrikaansch zou uitgeroeid worden, ten spijt van de verdragsbepaling waarbij het gelijkberechtigd werd met het Engelsch.

Die euvele opzet zou echter niet bestand blijken tegen den hechten muur van liefderijke afhankelijkheid van het Volk aan de Taal, zooals die gegroeid en groot geworden was op eigen Afrikaanschen bodem en zorgvuldig bewaard, gekoesterd en beschermd, gedurende een meer dan honderdjarige beproeving, die eigene kernachtige Afrikaansche taal.

Heden is het Afrikaansch formeel erkend en in de constitutie van de Unie, én in het buitenland, als een zelfstandige Taal en vormt zij het voertuig van gedachteuiting voor verreweg het grootste deel van Z.-Afrika's blanke bevolking.

4. Zelfregeeringen der veroverde gebieden; de Unie van Zuid-Afrika na 1902

Na den vrede van Vereeniging in 1902, werden de Oranje Vrijstaat en de Zuid-Afrikaansche Republiek als Kroonkolonies ingelijfd onder de namen Orange River Colony en Transvaal (den door de Boeren gehaten naam, dien Stepstone na de eerste inlijving gaf, aan het gebied der Z.-A.R.).

Maar de oorlog heette begonnen en gevoerd te zijn, om het „schandelijke onrecht" ongedaan te maken, dat de Engelsche belastingbetaler, — verreweg de meest-betalende nog wel — geen zeggenschap had in het parlement of den Volksraad, over de wijze van besteding daarvan. Nu Engeland de absolute macht verwor-

ven had, was het tegenover die Engelsche onderdanen wel verplicht, met dat „onrecht”-herstel niet te lang te dralen, dus zoo spoedig mogelijk een „Volksvertegenwoordigend” lichaam in te stellen.

Toch heeft het nog drie jaar geduurd vóór de betreffende wet door het Engelsche parlement in Londen was aangenomen, terwijl de eerste verkiezingen eerst in 1906 plaats vonden.

Héél handig of beter op de geraffineerd sluwe wijze, waarin de Engelschman een onbetwiste meester is, werd deze verplichting aan eigen eer en aan eigen volksgeenooten, voorgesteld als een grootsche daad van voorbeeldeloze grootmoedigheid, aan een pas overwonnen volk betoond. De Pers, groot en klein, beijverde zich die voorstelling overal ingang te doen vinden, dusdanig jubelend en heftig gesticuleerend tot ver over de grenzen van het Britsche Rijk, over eigen fenomenale hoogheid van inborst, dat ook het buitenland ervan onder den indruk werd gebracht.

Weldra was men glad vergeten, dat de Engelschman tegenover zichzelf verplicht was, die „zelfregeering” aan Transvaal te geven en sprak men al ras in binnen- en buitenland over het „edele” van die daad tegenover de Boeren!!!

Toch schrok hij even toen bij de eerste verkiezingen de Boeren een meerderheid kregen, véél grooter dan alle overige partijen tezamen; maar dan, wat nood, tenslotte had de Britsche Gouverneur, de Hooge Commissaris, toch altijd het recht van veto èn, lest best, de Britsche bajonetten en machinegeweren te zijner beschikking, terwijl de Boeren volkomen ontwapend waren.

Wel moest Gen. Botha, naar constitutioneel gebruik met de vorming van een ministerie belast worden, maar hij nam, waarschijnlijk geïnspireerd door Jannie Smuts behalve deze, ook twee Engelsche ministers in het kabinet. Tenslotte stond de Unie van Zuid-Afrika voor de deur, waardoor het Engelsche element, vooral door het overheerschend Engelsch gezinde Natal, naar men dacht, zéér versterkt zou worden.

Wanneer men zich van het bovenstaande goed rekenschap geeft, dan ontpopt zich die zoogenaamde grootmoedigheid der Britten, als een vermomde politieke handigheid, waarvan de uiterlijke verschijning slechts door de groote massa voor

innerlijke werkelijkheid gehouden kon worden, door een grootsche, doelbewust misleidende propaganda der Britsche Pers en de medewerking van andere, terzake onkundige maar Britsch-gezinde, organen op het Europeesche Continent en elders.

Onder den invloed van den kwaden geest van het Afrikanerdom, belichaamd in den sluwen Jannie Smuts,¹⁾ werd feitelijk reeds door de vorming van dit eerste ministerie, de voor het Afrikanerdom moordende politiek van „verzoening” ingeluid, quasi tusschen de Afrikaansch- en Britsch-gezinde oude bevolking van de geheele Unie, zoowel als van de nieuw ingestroomden, overwegend uit Britten en Joden bestaande.

Van nature, evenals hun stamgenooten in Europa, niet haatdragend, zelfs te zeer geneigd tot vergeven na stevig uitgevochten strijd, bovendien met groote overtuiging vertrouwend op hun leiders in den kort-verleden, grimmigen oorlog, aanvaardden de Boeren vol vertrouwen den nieuwen koers, zij het, begrijpelijk, onwennig.

Langzamerhand bracht echter het feitelijke gebeuren, steeds meerderen tot de overtuiging dat het Brittendom de „verzoening” alléén van de zijde der Boeren verwachtte, feitelijk dus vreedzame onderwerping daaronder verstond. Onderwerping, wel te verstaan aan het Britsche kapitalisme en imperialisme.

Dit inzicht groeide onder leiding van Gen. Hertzog en Dr. Malan weldra meer nog in de Kaap-provincie dan in die der voormalige republieken. Helaas was de kwade geest van Jannie Smuts echter ook niet werkeloos gebleven. En juist toen het scheen, alsof het Afrikanerdom zich van de Britsch-kapitalistische omknelling vrij zou maken, wist Slim Jannie den ouden beproefden leider, Gen. Hertzog, weder onder zijn invloed te krijgen en hem tot de „verzoenings”-gedachte te bekeeren. Wel volgde het grootste deel der Afrikaner-partij haar ouden leider; Malan met een uitgelezen kleiner deel hield echter stand. Maar de toeleg van Smuts gelukte en het eens zoo krachtige Afrikaner-blok werd verdeeld in een „Vereenigde Partij” — die samensmolt en overheerscht werd, door het Joodsch-Britsche

¹⁾ Generaal Jan C. Smuts kreeg reeds vóór den Anglo-Boeren-Oorlog, den 2den Vrijheidsoorlog, van de even scherp opmerkende als raak kenschetsende Boeren, algemeen den bijnaam van Slim-Jannie, hetgeen bij ons beteekent Sluwe Jannie.

kapitalisme —, en de volksche kleinere groep der „Nationalisten“ onder Malan.

Bovendien zou het later blijken, dat hoewel het grootere deel der Afrikaners uit aanhankelijkheid aan zijn beproefden leider, Hertzog, dezen gevolgd had, de diepere ziel van het Boerenvolk zich niet door de politieke kunstgrepen van Smuts had laten misleiden. Immers door en tijdens de Voortrekkers-herdenking in 1937 — 300 jaar na den „Grooten Trek“ — werd de echte Afrikanergeest weder vaardig over heel het volk, van de Zuidpunt van Zuid-Afrika tot bij de oevers der Zambesi. Zóó krachtig laaide die toen weder op, dat zelfs de beschamende afzijdigheid der toenmalige Regeering, vóór en gedurende dit in-nationale feest demonstratief verkondigd, den ontstoken gloed zelfs niet wist te temperen. Integendeel!

Het volk was zich weder bewust geworden de afstammelingen te zijn van een fier en roemrijk voorgeslacht, wien geen opoffering te groot was om zijn zelfstandigheid te bewaren.

Hoe deze bewustwording ontkiemde en, vooral sedert de machtsovername van het nationaal-socialisme in Duitschland in 1932, zich onweerstaanbaar ontwikkelde tot op heden, ten spijt van broodroof en terreur, en een machtigen prikkel kreeg toen Smuts met zijn Joodsch-Britsche kapitalistische horden het land aan de zijde van zijn aartsvijand en verdrukkers, tegen den volkswil in, in den oorlog tegen Duitschland wist te drijven; en hoe het in den loop der laatste jaren uit eigen kracht wist te reageeren tegen de kapitalistische wurging, moge een alleszins bevoegde zoon van de Afrikaner-natie, de heer Viljoen, in zijn eigen kernachtige taal, tenslotte in het volgende hoofdstuk schilderen.

4. Die ekonomiese vryheidsstryd van die Afrikaner en 'n grondslag van samenwerking met Nederland

deur

J. P. W. VILJOEN

Kapitalisme en die Landbou ¹⁾

Die laatste fase van die vryheidsstryd van die Afrikanerdom gaan om sy ekonomiese selfstandigheid, en moet meer in die besonder gesien word in die lig van 'n stryd teen die kapitalistiese denkwysse ²⁾).

Die aard en betekenis van hierdie huidige stryd in Suid-Afrika, en van die krag wat die beweging na vryheid ontwikkel het, sal blyk deur 'n blik te werp op 'n fase van die landbou-ekonomiese lewe van die land, waarin gedurende die afgelope tientalle jare die volk ten seerste getref is, maar waardeur die volksbewussyn dan ook nie minder kragtig lewend gemaak is nie.

Die oorsaak van die belaste landbou in Suid-Afrika, soos

¹⁾ Onder Landbou word verstaan landbou en veeteelt.

²⁾ Dit gaan namelik teen die kapitalistiese gees, teen die houding en denkwysse daarvan teenoor die ekonomie, en nie soseer teen die kapitalistiese instellings nie, hoewel sommige daarvan ook moet verander word omdat die verhouding teenoor die ekonomie verander het.

Die kapitalistiese denkwysse bestaan dan daarin, dat alles wat 'n prys het ekonomies goed is, afgesien van die betekenis daarvan; as iets maar rendabel is, is dit goed. Dus alleen 'n uiterlike waarde-maatstaf het gegeld vir wat goed en wat reg is. So is b.v. 'n goudmyn beter dan landbou omdat die eerste meer winstgewend is. Voorts is alles in syfers uitgedruk en na die syfers gereguleer; wat die syfers in werklikheid verteenwoordig het, het geen saak gemaak nie. Die mens het 'n blote objek in die ekonomiese sisteem geword: die produksie stelsel is gevorm sonder om met hom rekening te hou, hy moes hom

veral ontstaan na die wêreldoorlog, en daarmee van die verdere en ernstige verval en verarming van 'n groot deel van die Boervolk ¹⁾, moet gevind word in die politiek van deflasie gedurende en na die werelddoorlog gevolg; 'n politiek wat in die kader van die kapitalistiese denkwijse, as die onder die omstandighede aangewese en onvermydelike geoordeel is en so algemeen aangeneem is; 'n politiek wat na 1917 meer in besonder dikteer is deur die bankpolitiek van die Vereenigde State, ²⁾ as die enige land wat die goudstandaard handhaaf het. (Die groothandepryse styg dan in die V.S. as gevolg van die inflasie van 100 in 1914 tot 250 in begin van 1920). Die inflasie word in Suid-Afrika na Maart 1919 nog verskerp deur die beleid van die Regeering om die Engelse pond (die sterling) te volg ³⁾. 'n Politiek wat weer voorgeskryf word deur die twee imperiale banke in Suid-Afrika en alweer in die stelsel en onder die omstandighede, as die mees natuurlike moet geoordeel word.

In Suid-Afrika styg nou as gevolg van die waardevermindering van die koopkrag van die geld deur die inflasie, die pryse tot die dubbele en meer nog, van die normale markpryse. Die algemene optimisme wat hierop volg bring 'n groot omset van grond, wat aangemoedig word deur die geredelike kredietverskaffing deur die banke, as gevolg van die volop geld deur die inflasie. Deur die kapitalistiese stelsel in die hand gewerk, het die gebruik ontwikkel om grond aan te skaf, deur slegs

eenvoudig maar aan die sisteem aanpas. Elkeen moet sy eie plek in die stelsel vind, en alles moet vry wees, dan alleen kon op die beste wyse orde en organisasie tot standkom: So is gesê. Dat aan die anderkant, in sy logiese gevolg in die praktyk, die denkwysie sy eie leer vernietig het, en die vorming van monopolies, kartelle en kombinasies die vryheid van die massa — behalwe dan van die enkele kleinste en magtige kapitaal groepe — tot blote skyn gemaak het, kon slegs seer langsaam en alleen met die verdere ontwikkeling deurdring. (Die feit is natuurlik dat teenoor die vryheid van die kapitalisme gestel moet word: dat die ekonomie nie tot die kleinste moet vasgelê word nie, dat wel deeglik geleentheid vir partikulier inflatief gebied word, maar dat tog 'n sentrale liggaam moet bestaan om rigting te kan aangee.

¹⁾ Die blanke bevolking van die Unie van 2 miljoen, bestaan vir iets meer dan 60 % uit Afrikaners (Boere), waarvan in 1936 nog ongeveer 'n twee-derde deel as boere op die platteland woon.

²⁾ Rufener — Money and Banking in the U.S.A. bls. 553.

³⁾ Schumann — Structural Changes and Business Cycles in South Africa 1806—1936. Bls. 286.

'n gedeelte van die koopsom af te betaal en vir die sekuriteit van die betaling van die balans, die plaats te verbind.¹⁾ Die verhoging van die prys van die landbou produkte kom die boer egter geenszins in verhouding tot die verhoogde pryse van die grond ten goede nie, aangesien die pryse van landbou masinerie en gereedskap en arbeid daarteenoor, veel meer gestyg het.

'n Politiek van deflasie behoeft op sigself nog nie noodwendig vir 'n land verkeerd te wees nie, mits die Staat maar die maatreëls tref om die belange van diegene, wat noodwendig daardeur geskaad word, voldoende te beskerm. Die fout lê egter juis daarin, dat onder die leer, dat deur maar dié vryheid te laat, die vrye spel van die maatskaplike kragte, wel self orde en reg sal skep, niks gedoen is nie om die slagoffers te red, wat deur hierdie, deur die Staat self, in die laatste instansie, aan die gang gesette inflasie-lawine, noodwendig moes vernietig word.

Toe nou na 'n tyd van deflasie, in 1925 die land tot die goudstandaard terugkeer, het die boer gevind, dat in plaats van sy plaats te kan betaal, b.v. met mielies teen 14/—²⁾ en meer per sak, — die heersende prys tydens die koop in die verminderde waarde van die geld —, hy nou, met die verhoogde koopkrag van die geld, met 'n prys van 6/— en 7/— per sak mielies moet volstaan.

Eweso, en erger soms, was dit gesteld met die prys van ander landbou produkte. Dus, skuld aangegaan in terme van die verlaagde koopkrag van geld, moes nou terug betaal word met geld waarvan die koopkrag meer dan dubbel verhoog is; m.a.w., die boer se skuld is, buite hom om en sonder dat hy enige teenprestasie daarvoor ontvang het, meer dan verdubbel; dit, bloot en alleen, omdat in terme van die kapitalistiese denkwysie, dit in die kraam van 'n groep, elders in die wêreld, gepas het, om die waarde van die geldeenheid te verander. Dus, in kort, het dit die boer se lot geword: om inflasie skulde met deflasie prijze te moet betaal.

Die gevolg hiervan, met die algemene oorkapitalisasie wat

¹⁾ 'n Plaas, 'n huis of grond verbind, is hypotheek neem op die eiendom.

²⁾ 14/—, 6/— enz. = 14 shillings enz.

dit vir die boer beteken het, het dan ook nie lank uitgebly nie. Die verliese wat die boer, oor die jare 1926 tot 1933 en ook daarna nog, gely het, is nie in syfers vas te lê nie en ook nie by benadering gepeil of aan die lig gebring niet.¹⁾ Ontstellend soos die materiële verlies was, is die geestelike en morele verliese wat dit meebring vir die nasie, nog veel meer ontsettend.

Die boere het die een na die ander begin agter raak met die rente van die verband op hulle grond. So iets as 'n laëre rente vir die landbou as vir die ander bedrywe was natuurlik onbekend: die gewone rentekoers van 8 persent en soms hoër moes betaal word. Eers het die boer hom self en sy gesin te kort gedoen om die rente op te bring, want die opbrengst van die plaas het daarvoor nou, weens die verlaagde prys van die produkte, geheel te kort geskiet; daarna het hy ook sy bedryfskapitaal aangewend in betaling van die rente; tenslotte moes hy ook sy grond onder him sien uitverkoop word, om die verband af te los, en hom so van sy enige bron van bestaan beroof vind, en losgeskeur van sy omgewing en van die geboorteplaas van sy kinders. Wie kan nou die materiële verlies, maar veral die verdere geestelike en morele verlies wat dit meebring het, peil, van daardie eens selfstandige man en van sy gesin?

Dit het die lot van steeds meer boere geword.²⁾

Die toestand is nog meer verskerp deur die langdurige depressie, vir die gevolge waarvan natuurlik niemand nou juis blameer is niet, maar wat tog ewe-eens uit die stelsel voortvloei,

¹⁾ Skrywer oordeel hier uit persoonlike ervaring: gedurende die jare 1929 tot 1939, het hy die lot van enige duisende boere, as prokureur, van naby leer ken in Senekal, een van die belangrikste landbou distrikte van die Unie. In 1936 was daar ongeveer 93 % van die plase verbind, die meerderheid waarvan tot die maksimum van hulle moontlike verbandlas. Hierdie mate van verband belasting, miskien iets hoër, kan aangeneem word as ongeveer die gemiddelde van die landbou las vir die hele Unie.

²⁾ Dit blyk, volgens die syfers van die offisiële Jaarboek van die Unie, dat van 1926 tot 1936 ongeveer 18 persent van die blanke bevolking van die platteland na die stede verhuis het, (van 1904 tot 1918 was die verskuiwing slegs ongeveer 2 persent). Die verskuiwing moet aan hierdie proses van verarming gewyt word, wat egter geensins die volle omvang daarvan aantoon nie, aangesien seker wel nog die helfte gedeelte van diegene wat hulle grond verloor het, op die platteland as bywoners of huurders bly woon het. Die meerdere trek na die stede van die latere jare is deels te verklaar uit die beleid van die regering om blanke arbeid voorrang te gee.

hoewel dan minder regstreeks as die gevolge van 'n bewuste inflasie politiek.

Om daarom, soos steeds in die verlede in die kader van die kapitalistiese denkwysse gedoen is, die Armblankendom daaraan te wyf, dat die boer nie instaat was nie om hom aan te pas: aan die struktuur verandering, ontstaan deur die snelle oorgang, van 'n min of meer uitsluitend landbou staat, met 'n nog maar betrekkelike handelsverkeer, na die van 'n mynbou en industrie staat met 'n suiwere handelstoestand en 'n volledige geld en krediet verkeer, is eenvoudig soveel onsin; want die werklikheid is, dat die verandering vir die boer nie slegs 'n blote oorgang beteken het nie, maar 'n toestand waarin van tyd tot tyd 'n gedeelte van die landbou, steeds kom te verkeer het, in wat niks anders dan 'n staat van plundering was nie: van die gevolge waarvan geen gewone boer hom self, sonder meer, kon gered het nie.

Kapitalisme en die politiek

In Desember van 1932 word die Nasionale Regering, as gevolg van die depressie, onder die druk van kapitalistiese invloed, genoodsaak om die goudstandaard te verlaat. Spoedig daarna, Maart 1933, ook onder kapitalistiese druk en met sy politieke strydkreet: dat 'n sterk regering nodig is om die boer te red(?), is 'n numeriek sterk regering deur Genl. Hertzog gevorm in samewerking met die kapitalistiese groep, onder leiding van Genl. Smuts.

Die nuwe Regering het ten slotte enige verligting vir die boer gebring. Die sterke verteenwoordiging van die kapitalistiese belange daarin, het egter ook uitnemend gewet, hoe om vir hulle steun aan die boer, hulle eie belange self, bo alles, seker te stel. Die goudmyne wat hoegenaamd geen depressie gehad het nie, en eers hulle produk ¹⁾ teen 86/— per ons verkoop

¹⁾ Meer dan 60% van die mynwinste gaan nog na die buiteland, terwyl die res in die binneland, onder 'n besonder klein vreemde groepie verdeeld is, wat diegene is, wat, soos verder aangetoon word, per slot van sake, saam met hulle vennote in die buiteland, die land regeer.

het, kon nou, by die verlating van die goudstandaard, dit verkoop vir gemiddeld 140/— per ons, en dit, sonder dat 'n algemene prysstyging en dus vir hulle loonsverhoging, ingetree het. Hoewel natuurlik hoër belasting op die ekstra winste van die myne gein is — winste uitsluitend deur die regeringsdaad, die verlating van die goudstandaard, en dus sonder enige toedoen van die mynmaatskappye, veroorsaak, en hoewel die mynmaatskappye verder instaat gestel is, om myne van lae ertsgehalte te bewerk, het die mynwinste nogtans buitengewoon hoog gebly, geheel uit verhouding met die van enige ander bedryf of industrie.¹⁾

'n Gedeelte van die verhoogde belasting op die ekstra winte uit die myne, is toe aan die verarmde landbou, by wyse van wat niks anders as 'n soort aalmoes is nie, uitgedeel. Die boer, wat reeds uitverkoop was, of sy seuns, kon nou verder bij die goudmyne gaan aanklop vir werk.²⁾

Voorts is hierdie hulp aan die boer, vir propaganda doelindes ten seerste uitgebuit, en is die waarde van die landbou verder onderskat, en ooreenkomstig die onderskatting behandel; terwyl die kapitalistiese mag nog vaster in die saal kom te sit het.

Die hulp van die Regeering aan die boere wat toe nog nie uitverkoop was nie, maar in moeilikheid verkeer het, het verskeie vorms aangeneem, maar min of meer daarin bestaan: dat die Regeering die skuld van die boer aan sy krediteure betaal het, wat eenvoudig moes genoeg neem met 'n bedrag, wat gelyk gestaan het met dié verhouding tot die werklike skuld, wat die boer se bate tot sy laste gevorm het. As sekuriteit vir die

¹⁾ Schumann *ibid.* bls. 293.

²⁾ Wanneer nou — soos met die lot van die diamantmyne — die waarde van die goudmyne verdwyn, die betekenis waarvan, na die tekens van die tyd, bij die dag meer preker word, sal die land moet sorg ook vir die werkloses so in die goudmyne ontstaan. Dit sal dan moet gedoen word deur die ontwikkeling van sy nasionale kragbronne; waarvoor, onnodig om te sê, dit natuurlik onmoontlik was, in die kader van die huidige kapitalistiese politiek, om uit die ekstra mynwinste, die nodige reserwes op te bou! Die aangewese nasionale beleid was natuurlik om al die ekstra winste aan te wend en dit weer te belê in die ontwikkeling van die grond waaruit dit gekom het, bv. vir die aanleg van besproeiingswerke, droogte bestryding, bebossing ens. ens.

betaling van die bedrag, so voorgeskiet, het die Regering die plaas van die boer in pand geneem, of 'n gedeelte daarvan afgesny en verkoop.

So het 'n groot gedeelte van die boerestand wat hulle grond nog behou het, skuldpligtig geword aan die Staat en 'n aansienlike gedeelte kon slegs, met 'n veel verkleinde deel van sy plaas, nog aanspraak maak op grondeigenaar te wees.

So het hulle geword: die blote skynbeelde van hulle vergane glorie en vroeëre selfstandigheid; dus ekonomiese objekte. in die kapitalistiese stelsel met sy sgn. vryheid, wat in werklikheid alleen die vryheid beteken van die klein magsgroep van die georganiseerde (buitenlandse) kapitaal, wat op die regering die beslissende invloed het.

So is hulle sonder meer in Suid-Afrika bestem, om die slagoffers van omstandighede te bly, solank daar die kapitalistiese denkwysse bly bestaan, met sy skepping: die liberale staat, met 'n 'partyregeringsvorm en groepsbelange-verteenwoordiging, waarin dit die belange van die meerderheidsgroep of van die magtigste groep is, wat die deurslag gee; wat nog lank nie altyd die volksbelang is nie, maar, in zy huidige bestel, noodwendig moet wees.

Immers in Suid-Afrika, met die mag van die groot en goed georganiseerde buitelandse kapitaal in die goudmyne belê, met die vreemde volkselemente, met die verskeidenheid van landbou belange, eie aan 'n groot en uitgestrekte land met verskillende klimaats- en bodemgesteldheid, sal dit feitelik, sonder uitsondering, die belange van hierdie, suiwer kapitalistiese groep wees, wat by die regering die deuraslag sal gee; omdat hierdie groep in die bepaalde stelsel byna altyd, so 'n beleid sal kan volg wat ook 'n gedeelte van die landbou, die handel of die middestand, sal kan bevoordeel en derhalwe so, maklik die meerderheid in die regeering kan verkry.

Hierdie groep het natuurlik sy setel in London gehad as die plaas van die verteenwoordigers, in die laaste instansie, van die kapitaal in die goudmyne op die Rand, van die geld van die twee imperiale banke van die land en van die buitenlandse versekeringsmaatskappije.

Die op sigself onverklaarbare feit: dat op die vir Suid-Afrika soseer historiese oomblik, toe die bestaansreg van die volk en die nasionale bestemming van die land, luider dan ooit geroep

het om 'n beleid van aktiewe neutraliteit, wat terselfder tyd 'n bevestiging van sy nasionale selfstandigheid aan die wereld sou beteken het, Genl. Smuts, desnietteenstaande, daarin geslaag het om Suid-Afrika, andermaal — vir Britse kapitalistiese en imperialistiese belange ¹⁾ — in die oorlog — aan die uitkoms waarvan dit niks kan toedoen nie — te dompel, moet uitsluitend aan die suiwer materialistiese en egoistiese belange van hierdie groep in London gewyt word. In die kader van hulle kapitalistiese denkwysie is dit natuurlik reg; uit die oogpunt van die lewensreg van die Boerevolk, is dit 'n roekelose wegdobbel van sy bestaansreg, sy bestemming en sy siel.

Maar, watter saak maak dit nou? Watter saak maak dit, dat die Boerevolk ook gedurende 1899—1902 aan 'n dergelike en ergere lot onderwerp is deur dieselfde mag, en weer in 1914? Wat is die waarde van 'n Boerevolk, van 'n nasie, in die weegskaal van hierdie kapitalistiese en imperialistiese belange?

Geen wonder dat 'n dergelike stelsel, tenslotte sy eie vernietiging bewerk het en al oral in die wêreld begin intuïem nie.

Niemand misken die goed, wat ook in die stelsel is nie en sal daarom aanstuur om dit óók te vernietig nie. Daar is egter geen hoog beskaafd volk, met so 'n sterk selfstandigheidsgevoel as die Suid-Afrikaanse nie, waar 'n buitenlandse kapitalistiese

¹⁾ Die merkwaardige feit dat Suid-Afrika, ten spyte van sy sterke selfstandigheidssin en vryheidsliefde, hom dan ook nog nie geheel losgewikkel het van die Britse mag nie, moet sy verklaring enkel en alleen daarin vind dat in geen van die andere state van die Britse Ryk, so 'n geweldig groot en sterk georganiseerde buitelandse kapitaal-mag gekonsentreer is nie as in die goudmyne en die aanverwante bedrywe daarvan in die Unie van Suid-Afrika. Genl. Hertzog het ten slotte 'n politiek van versoening met hierdie mag begin volg, uit, soos hy geoordeel het, noodsaak en ten tyde toe nog algemeen vasgehou is aan die kapitalistiese denkwysie. Dit was egter glad nie die oorspronklike beleid van sy party nie. (Bly dit'n geheim in hoeverre hierdie beleid van Genl. Hertzog dit vir Genl. Smuts moontlik gemaak het om die meerderheid vir sy oorlogspolitiek te verkry, 'n feit bly dit dat die daad van Genl. Smuts sy reaksie nie sal mis nie en die nasionale herryseris van die Afrikanerdom sal verhaas.) Genl. Smuts weer, het hom konsekwent aan die hoof van hierdie kapitalistiese mag gestel. Hy het geen invloed in Suid-Afrika buite hierdie mag om nie, daarmee staan of val hy. Die betoog van die skrywer, in Het Vaderland van 12 Oktober 1940, dat die politiek van Genl. Smuts definitief misluk het, moet dan ook gesien word in die lig van hierdie kapitalistiese politiek, met die verdwyning daarvan, verdwyn ook die mag van Genl. Smuts.

mag, van sy geweldige mag gebruik makend, met so 'n roekelose vertreding van alle nasionale regte van die volk, van sy materiele belange en geestelike eiendomlikheid, sy oogs binne gehaal het nie, wat veelal niks anders dan buit was nie.

'n Volk wat na dit alles, nie al sy kragte sou inspan om daaraan 'n einde te maak nie, sou 'n slawe volk wees.

Nationalisme

Die vraag, of die Boerevolk nou bestem is, om van hierdie stelsel die slagoffer te bly, beantwoord dit dan ook reeds al as vanself. Daarvoor, leef die nasie nog veels te na aan die natuur, is hy hom van sy kragte en ook van sy bestemming in Suid-Afrika, gans te seer bewus, dan dat hy nie sal weet nie — en nog te meer na sy jongste ervaring — hoe om ook hierdie laaste mag, wat hom nog bind, te verbreek nie. 'n Grondige omkeer ten gunste van nasionalisme is dan ook nog slegs 'n saak van tyd; Suid-Afrika staan digter by en voor 'n grotere omwenteling, dan algemeen vermoed word. Alleen deur die Afrikaner op die weg van die kapitalistiese stelsel, vrijheid, selfstandigheid en beskerming voor te hou en ook werklik te bied — in soverre, in die stelsel vir hom van so iets werklik kan sprake wees, en dit nie slegs bloot skyn is nie, — is dit moontlik gewees om sy kragte, nog tot hierdie nuwe oorlog, verdeeld te hou.

Die kern van die Afrikaner was egter, selfs in die beste dae van die stelsel, nie tot die insig te win nie; want selfs met die halfslagtige vryheid van die dominiale status, het die ekonomiese gebondenheid van die Afrikaner hom steeds duideliker geword. Toe Genls. Hertzog en Smuts dan ook saam die meer liberale weg gevolg het, was dit 'n besonder aktiewe en lewenskragtige minderheid, wat hulle, onder leiding van Dr. Malan, op politiek gebied bestrij het. Dit het egter begin deurdring, veral tot die intellektuele en kultuur leiers van die volk, buite die politiek: dat die uitheemse party-politieke stelsel, vir kapitalistiese doeleindes 'n uitnemende strydmiddel is, maar dat vir die volk, die stryd beswaarlik nog met die strydmiddel alleen gewen kan word. So het dit gekom dat na 1933, veral buite die politiek om, die volk ook sy geledere begin saamsluit het; hom op kultuur gebied, herorganiseer het, maar veral op

sosiaal en ekonomies gebied, die stryd op nugtere en saaklike wyse aangebind het.

In Desember 1934 word te Kimberley 'n groot kongres gehou onder begunstiging van die Nederduits Gereformeerde Kerk, om planne te formuleer vir die rehabilitasie van die Armblankes en is 'n voortsettingskomitee in die lewe geroep, om aan te dring op die aanname van die voorstelle van die kongres. Hoewel die Regering nie juis tot ingrypende maatreëls beweeg is nie — 'n departement van Volkswelsyn is as gevolg, by die Departement van Arbeid gevoeg — het die kongres tog groot morele betekenis gehad, omdat dit aan die lig gebring het hoedanig die volk hom van die proses van verarming en denasionalisering bewus geword het.

Die saak is egter nie daarby gelaat nie, maar is van verskillende kante verder grondig aangepak.

Die Afrikaner het sy arbeidskrag op suiwer nasionale grondslag begin organiseer met die doel om die arbeider ook as 'n volwaardige volksgenoot te behou. Die bestaande jeugd-organisasie is uitgebrei en versterk en ook is 'n begin gemaak om die volwasse jeug in die nasionale organisasie-plan in te pas. In 1935 is met twee nuwe volksbanke 'n begin gemaak om die spaarzin aan te moedig en die spaarkrag te organiseer, 'n beweging wat verbasende groeikrag getoon het.

As verder deel van die volksbeweging is ook 'n begin gemaak met die belangrike saak van die organisasie van die koopkrag van die volk. Bestaande Afrikaanse sake is doelbewus ondersteun en nuwe sake, skakelwinkels, ens. is begin, die groei waarvan fenominaal was. 'n Sentrale inkoopsmatskappy is gestig, waardeur suiwer Suid-Afrikaanse sake in staat gestel is, om hulle inkope in die buiteland gesamenlik te doen. Die Afrikaner het hom, in hierdie ekonomiese stryd in 'n sekere mate, in dieselfde toestand geplaas gevind, as waarin Duitsland was, ten gevolge van die vredesverdrag van Versailles, en die wyse waarop Duitsland, sy ekonomiese herstel sedert 1933 bereik het, het dan ook nie sonder betekenis vir die Afrikaner gebly nie. Dit spreek dan ook van self dat hierdie beweging vir sy inkope in die buiteland, hom in die eerste plaas op Duitsland gerig het. Hier het in April 1939 in Berlyn Afrikaanse bestuurders hulle eerste inkope regstreeks gedoen; dit was 'n besonder belowende onderneming wat deur die oorlog, spoedig daarna,

onderbreek is. In Junie 1939, is ook 'n finansieringsmaatskappy gestig onder leiding van die bekwaamste finansiers, met die doel om die Suid-Afrikaanse kapitaal te mobiliseer, ten einde nasionale industriële onderneminge aan te moedig en finansiële te steun, waarvan die bestaan dit regverdig. Voorts is, in Augustus 1939 te Bloemfontein 'n groot volkskongres gehou, waar die volk meer in besonder, sy steun aan die nasionale beweging toegesê het en 'n doelmatige liggaam in die lewe geroep is, om hierdie groeiende nasionale kragte verder te organiseer, te ko-ordineer en tot volle ontwikkeling te bring..

Mag die beweging nog meerendeels in die begin stadium van ontwikkeling verkeer, en daarom nog algemeen bekendheid en betekenis mis, die belang daarvan is egter, die geest wat dit besiel, wat bereid is om offers te bring, besield is met 'n doelbewustheid, wat van wyk nie meer weet nie, wat put uit 'n ryke en harde ervaring, en 'n nasie dien.

Toe nou in September 1939, die kapitalistiese groep onder leiding van Genl. Smuts, die voorstel van Genl. Hertzog, dat Suid-Afrika buite die oorlog sal bly, verwerp het, het Genl. Hertzog terug gekeer na die standpunt van Dr. Malan en die grondslag waarop hy self die oorspronklike Nasionale party in 1912 gestig het. Dit kan derhalwe dan nou ook aangeneem word dat, dit nie meer lang sal duur niet, voordat die gehele Boerevolk agter die beweging, soos hierbo geskets, sal staan nie.

Die skakeringe van die verskillende politieke partye of strominge in Suid-Afrika, waaroor die November uitgawe van die Maanblad „Zuid-Afrika“ dit het, hou nie rekening met hierdie diepere ondergrond van die stryd wat gewoed het in die boesem van die nasie nie; dit hou rekening met die formele, die „offisiële“ sy van sake uit die tyd van die Verenigde party, van die Verhoogde Status; die tyd van kompromisse, van versoening, van toesmeer van die verlede, en van „liefde en vrede“, of wat 'n mens beter sou kan noem: die tyd van Baal aanbidding. Die voorwaarde waarvan was: vir die Afrikaner, dat hy onder die naam „Afrikaner“, verstaan word om te wees: 'n goeie Britse gentleman, bereid om vir die Britse ryk te veg, wanneer die sy wêreldheerskappy as bedreig mag oordeel; en vir die Brit natuurlik om Brit in Suid-Afrika te bly en daar een-

voudig te beslis oor die mate van emansipasie wat die Afrikanerdom toekom. Daardie tyd, in soverre niet reeds al nie, sal nou spoedig, Goddank, iets van die verlede wees. Genl. Smuts het die Afrikanerdom gered. Gered van die gevaar van versoening, 'n versoening wat slegs beteken het die verbritsing van die Afrikanersiel. Daar is vandag slegs twee strominge — 'n republikeinse en 'n imperialistiese, 'n Afrikaanse of 'n Engelse; soos daar op die oomblik van die historiese keuse, van die toets, slegs twee partye in die Volksraad bestaan het. In die onmiddellike toekoms, sal daar dan ook nog slegs die moontlikheid bestaan vir een van die twee weë. Die wat nog tussen die twee strome aarsel; sal moet kant kies of verdwyn. Die taal wat gespreek word, vorm hier geen mieilikeid niet; die kerntoets is alleen: of Suid-Afrika se heil gesien word, geheel afsonderlik van Engeland en geheel vry van enige Britse bemoeiing. Reeds in 1935 by die totstandkoming van die Verenigdeparty, het Dr. Malan voorspel, wat menige Afrikaner saam met hom reeds gevoel het: dat die Verenigdeparty — toe die sterkste party in die geskiedenis van die Unie — fyn gemaal sal word tussen die Nasionale- en die Dominion party. Dit het gebeur. Vandag is die Afrikaners reeds in een party en die res van die Verenigdeparty met die Engelse Arbeiders- en Dominion party, almal by Genl. Smuts en in sy kabinet verteenwoordig; bestempel as die raap-en-skraap kabinet. Die beleid van Genl. Smuts verskil, in werklikheid, niks van die van die Dominion party nie, selfs so min, dat nog ten tyde van die Verenigdeparty onder Genl. Hertzog, van die grootste Dominioniet leiers geesdriftig daarby kon aansluit. Vandag is die hele Dominion party dit met Genl. Smuts roerend eens en kan veilig aangeneem word, dat die res van die Verenigdeparty onder Genl. Smuts, die Arbeiders- en die Dominion party, in die volgende verkiesing, as één party die stryd sal voer teen nasionalisme.

Nee, die stryd het hom kristalaseer tot die enkele geskilpunt in Suid-Afrika waar dit, in werklikheid, om gaan en wat alleen, deur handige politieke gemanoevreer, van tyd tot tyd verdoesel geword is. Daar is in hierdie stryd vir die Afrikaner nie meer veel vrae om oor te struikel nie. Indien die aard en die mate van die samelewing en deureenmenging van die twee blanke rasse inderdaad so ingewikkeld sou gewees het, as bijvoorbeeld,

die skrywer van gemelde artikel skyn te moet oordeel, dan sou daar vandag nog maar slegs een ras bestaan het, iets waarvan geen sprake is niet. Die vermenging het egter alleen op onbeduidende wyse plaas gehad en daarby is steeds bewustelik of onbewustelik, deur die betrokkenes, aan die een of aan die andere kant, gekies.

Die verdere vraagstukke,¹⁾ na verwys, ontstaan meesal as gevolg van die kapitalistiese stelsel en die imperiale politiek, of omdat sake alleen nog maar in die lig daarvan, of aan die gevolge daarvan, beoordeel word. Die oplossing waarvan, juis die doel is en die grondslag vorm van die nuwe nasionalistiese lewensbeskouing.

Die Afrikaner ken die mag wat hy teenoor hom het, weet watter vraagstukke hom wag, het voldoende uit die stryd geleer en aarsel nou nie meer nie. 'n Mens moet Afrikaner wees om te weet, wat daar vandag in die boesem van die nasie storm en woel en in wording is, ten spyt van die sgn. versoening en die „syfer“-welvaart, waarvan 'n mens moet hoor. Dan sal 'n mens ook weet, dat niks meer die krag van nasionalisme in sy ontwikkelings- en ontplooiingsgang sal kan stuit niet, en dat selfs, indien die vrede môre kan gesluit word, en Suid-Afrika 'n Britse dominium bly, dit beslis nie meer vir die Britse Ryk te win is nie, ewemin, as vir die kapitalistiese gedagte.

De naaste toekoms sien die Boerevolk, hefter en sterker dan ooit verenig, in die laaste fase van die stryd, wat dieselfde is, as die van Paul Kruger.

Die skrywer van die gemelde artikel vra voorts, of dan in die nuwe orde, Duitsland dit nie sal nodig vind, om in Suid-Afrika reëlend in te gryp niet en so die moontlikhede van die

¹⁾ So is veel van die skynbaar onoplosbare moeilikheden van die landbou, die gevolg van die monokultuurstelsel, wat toegepas is in die kader van die suiwer kapitalistiese produksie metode, met sy veral in die laatste jare vir die land seer nadelige gevolge. So is die verval van die handel met Italië, die gevolg van 'n nuwe imperiale politiek, na die Ottawa konferensie gevolg, en veral kragtig toegepas na die toetreding tot die kabinet in 1933 van die party van Gnl. Smuts. Dit het geensins verval ten spyte van owerheidssteun nie, maar weens 'n beleid regstreeks daarteen gerig, tot groot nadeel veral van die beesboere (veeboeren).

Afrikanerdom weer te beperk nie. Afgesien daarvan dat dit vreemd is om onder die begrip, ordening, te verstaan, beperking van moontlikhede in plaas van 'n skepping van moontlikhede, eis die Boerevolk zy vryheid en sal hy die veroewer, seker nie om daarmee te speel nie, maar, omdat hy daarvan heilig oortuig is dat hy daarmee Suid-Afrika beter kan en sal dien dan enig iemand anders ¹⁾). Nasionalisme sien in die vryheid van Suid-Afrika 'n plig teenoor die beskawing, waaraan dit graag uitvoering gee. Dit het derhalwe, waar dit met Duitsland 'n gemeenskaplike taak het en stryd voer, hoegenaamd geen rede, om van die leiding van die moderne Duitsland, iets anders dan samewerking te verwag nie; hoegenaamd geen rede, om 'n verdere „verhoogde status“ te vrees nie.

Dit sal dan, uit die wyse waarop die Afrikaner die organisasie van sy kragbronne reeds aangepak het, duidlik wees, dat die volk al veel verder staan, in die rigting van 'n werklike nasionale en sosiale ontwikkeling en op die weg om sy deel by te dra aan die opbou van 'n betere toekoms van die wêreld, dan algemeen bekend is. Hy is hom van sy trotse roeping in Suid-Afrika bewus; met ongeduld wag hy die oomblik af, om sy nasionale herrysenis, uit eie krag, ²⁾ 'n voldonge feit te maak en sy taak te begin.

Die ekonomiese grondslag van samewerking met Nederland

Wat, beloof nou die beweging in Suid-Afrika, vir Nederland?

In die verlede het wel die kulturele betekkinge tussen die twee lande net nog maar bestaan en dit, ondanks die lofwaardige en onvermoeide ywer van enkelinge en van 'n paar liggame; van 'n werklike lewende kontak tussen beide volke onderling, was egter geen sprake nie.

In die internasionale kapitalistiese stelsel, soos die bestaan het, is dit begryplik, dat van die ekonomiese betrekkinge tussen

¹⁾ Afdoende bewys, indien soiets nog noodig is, is alleen al die beleid en optrede van die boer — geroem deur die grootste gezaghebbendes — teenoor die naturel; 10 miljoen naturelle, sal met die protektorate, reeds onder sy sorg te staan kom.

²⁾ Die Afrikaner wil uit eie krag sy vryheid weer heroewer en sal dan eers politieke en ekonomiese hulp verwelkom wanneer hy daarom vra.

die twee lande, nie meer veel tereg gekom het nie en dat daarmee, die kulturele betrekkinge ook steeds meer gekwyn het. Wanneer egter die beide lande op ekonomies gebied hulle heroriënteer het, is dit duidlik dat hulle, as van self seer in besonder op mekaar aangewese sal wees; want dit veronderstel, nie alleen 'n nasionale weergeboorte, waarin die volke mekaar noodwendig sal vind nie, maar ook dat met die meerdere ekonomiese betrekkinge, die kulturele bande ook weer verder versterk sal word.

As welhaas die goudmyne in Suid-Afrika minder winsgewend word vir die buitelandse kapitaal — 'n feit waaraan 'n mens nie meer kan twyfel nie — verdwyn daarmee al in 'n groot mate die Engelse en Joodse invloed in en houvas op S.-Afrika. Dit is te voorsien dat daarmee, die feitlik enigste twee handelsbanke in die land, die twee imperiale banke, hulle deels uit Suid-Afrika sal terugtrek. Nederland, met sy ervare bankiers, sy uitstekende handelsbetrekkinge en sy stamverwantskap met Suid-Afrika, se optrede in die plek hiervan, behoort beide lande slegs ten goede te kom. Die feit van die bestaan in Suid-Afrika van die Nederlandse Bank van Suid-Afrika, gee dit reeds 'n voorsprong; maar die verdere feit van Nederland se besondere ligging aan die deur van Europa, en die feit dat Suid-Afrika se handel met Duitsland en Europa natuurlik veel meer sal uitbrei, dan in die verlede moontlik was, bied veel groter moontlikhede vir die ontwikkeling van 'n Nederlandse bankinrigting in Suid-Afrika, dan ooit te vore bestaan het.

Suid-Afrika het ongeveer in 1935 die stadium bereik, van die terugbetaling van kapitaal aan die buiteland; dit neem egter nie weg niet, dat die land kapitaal nodig het vir die ontwikkeling van sy industrie nie. Voorts bestaan ongetwyfeld behoefte aan Nederlandse ekonomiese, tegniese en kommersiële deskundige kragte.

Dit spreek verder van self, dat nasionalisme, wat in Suid-Afrika 'n reaksie is teen kapitalisme en Britse imperialisme en die uitbuiting daardeur van die landbou, die heil van hierdie werklik nasionale bate van die land vooropstel. Alleen deur 'n werklike nasionale beleid wat die volksbelang eerste stel, is dit moontlik om die landbou sterk en selfstandig te vorm en te maak tot die kulturele, sosiale en ekonomiese kragbron van die nasie, wat dit in Suid-Afrika bestem is om te wees. In die

kapitalistiese sisteem, met die opportuniteitsoorweging van die politieke partye, eie aan die stelsel, is dit beslis onmoontlik om in Suid-Afrika die landbou tot 'n sterk en gesonde staat op te bou. In die sisteem kon dit hoogstens tot 'n seker mate van lapwerk in die landbou kom, maar kon geen doelbewuste beleid van opbou, gevolg en uitgevoer word nie: eenvoudig omdat die landbou in die sisteem van geheel ondergeschikte betekenis is.

Dit neem egter nog nie weg dat in Suid-Afrika, ten spyte van sy landboukundige moeilikhede: gebrekkige reënval, veranderlike klimaat en skuinse, sanderige en klipperige oppervlakte, ens., 'n werklike nasionale beleid nog groot moontlikhede vir die landbou kan skep, en in die groot ruimtes van die land ook nog 'n bestaan sal kan aanbied vir immigrante in die landbou. Dat nasionalisme in die eerste plaas immigrante uit Nederlandse en Vlaamse oorbevolkte landbou sal verwelkom, staan borg die feit van die stamverwantskap, nie minder dan ook die verdienste van die koloniste van die lande nie.

Dat van immigrasie uit die twee lande na Suid-Afrika in die verlede ook nie juis veel tereg gekom het nie, is natuurlik in die geheel nie vreemd vir iemand bekend met die mate van „vryheid” wat kapitalisme en imperialisme met hulle „verhoogde dominiale status” die Afrikanerdom, in werklikheid, bied nie. Die „vryheid” is en bly soos al die ander groot voorregte van die Britse Rijk, vir die Afrikaner, 'n griewende onreg. Begryp, in die land deur hom ontworstel aan die wildernis en deurweek met die bloed van sy nasie, moet hy, van die Britse Rijk, sy vryheid en sy bestaansreg vra! So het hy, by sy Suid-Afrikaanse burgerskap, ook die besondere „vryheid” verkry om nog 'n Britse onderdaan — meer juis is natuurlik Britse objek — te wees; daarmee kan hy nou die groot voorregte van die Britse burger, in die Britse Ryk, geniet; maar natuurlik het die Brit nou weer ooreenkomstige voorregte in Suid-Afrika, en d i t is natuurlik die saak waarom dit gaan. Immers, watter betekenis, behalwe vir die Brit en die Britse Jood, het die Britse onderdaanskap nou juis vir die Afrikaner self, anders dan dat dit eenvoudig 'n baie subtiele instrument is vir sy verdere uitbuiting en onderwerping. Want so kom dit, die leser skrik nie, dat die Britse Jood Suid-Afrika vry instap, terwyl die stamverwante Nederlander of Vlaming daar as vreemdeling behandel word, en aan beperkende immigrasie voorwaardes

moet voldoen alvorens hy, as immigrant, die land mag binnekom, — as hy dan slaag om binne te kom.

Dit is „British fairplay” en „British justice”, op grondslag waarvan die Afrikaner kliphard geleer word om te vergewe en te vergeet.

Dit is die „vryheid” van die Britse Ryk vir die Afrikaner! Die geroemde „vryheid” van die Britse stelsel! 'n Vryheid om Brit te word: ja; maar 'n vryheid wat die Afrikaner ban tot vreemdeling in eie land!

II. Wij

Wenden wij ons nu, na deze beknopte uiteenzetting van Zuid-Afrika's wordings- en ontwikkelingsgeschiedenis, naar het oude stamland in Europa. Er zij dan allereerst aan herinnerd, dat tijdens van Riebeeck's landing aan de Kaap de Goede Hoop, de Nederlandsche Gewesten stonden in het toppunt van hun macht. Tevens kregen zij echter, sedert, met tallooze en steeds grooter wordende moeilijkheden van inwendigen en internationalen aard te kampen, die gaandeweg het verlies van uitgestrekte overzeesche gebiedsdeelen ten gevolge hadden en tenslotte hun eigen ondergang als zelfstandige staat tijdelijk zouden bewerkstelligen. De eigenaardige wijze van ontstaan en van de verdere ontwikkeling der Republiek der Zeven Provinciën leidde tot den inwendigen strijd om de oppermacht tusschen de regenten der voornaamste Hollandsche handelssteden — hoofdzakelijk Amsterdam — en het Huis van Oranje. In dezen taaien strijd — die voort zou duren tot voor kort — behaalt de macht der regenten steeds weder de overhand in tijden van uitzonderlijke welvaart en/of betrekkelijke rust naar buiten. Daarmede treden dan tevens in, decadentie en corruptie, welke hand-over-hand toenemen. Winstgevende ambten worden erfelijk, onderling verschacherd, doellooze geschapen en vaak aan kindsche ouden en onmondige kinderen toebedeeld; leger of vloot, of beide worden schromelijk verwaarloosd, het land weerloos gemaakt tegen vijanden van buiten. In onze dagen heeft vooral de oud-officier H. Colijn, uitsluitend om partij-politiek gewin, zich beijverd onze weermacht te vernietigen. In hooge mate zelfzuchtig en slechts op eigen, oogenblikkelijk voordeel bedacht, mist dit regentendom elk begrip van volkseenheid en van de waarde — ook voor de toekomst — van nationale grootheid.

Integendeel! Als de gelegenheid geboden wordt het grondgebied over aangrenzende, door volksgenooten bewoonde, landen uit te breiden, dan weigert het die aan te grijpen, uit vrees, dat hun oppermacht daardoor in gevaar zou kunnen komen. Den overzeeschen, Dietschen volksplantingen weigert het den steun, dien zij voor hun voortbestaan en ontwikkeling noodig hebben, voor hen levenseisch is. Volk en vaderland

worden geofferd aan der regenten eigenbaat. Totdat, tenslotte, het volk zich er van bewust wordt, dat de ondergang onvermijdelijk moet volgen tenzij een onbaatzuchtige Leider, toen Oranje, te hulp komt. Dan verbreekt het gewelddadig zijn regentenjuk en herstelt Oranje op den hem, door Gods beschikking toegewezen, troon. Dit is het wezen van de tragedie, wier eindelooze herhaling de geschiedenis vormt van den Dietschen stam in Europa, tot na 10 Mei 1940 óók Oranje ons verzaakt.

Bij den dood van Prins Willem II in 1650, had de V. O. C., alsook de Republiek, reeds het hoogtepunt van haar macht overschreden. Een stadhouderloos tijdperk — het eerste — trad in, dat duren zou tot zijn bloedige beëindiging, door den moord op de gebroeders de Witt in 1672. Successievelijk gingen onze volksplantingen o.a. in Brazilië, in Nieuw Nederland, in Zuid- en Noord-Amerika — door de West-Indische Compagnie gesticht — verloren. Moesten wij eerstgenoemd gebied aan onzen ouden vijand, Portugal, weder afstaan, het andere veroverde Engeland op ons in den 2den Engelschen zeeoorlog.

Steeds agressiever en machtiger werd deze tegenstrever van onze heerschappij ter zee, die wij door de vernietiging van de Portugeesche, en later der Spaansche, oorlogsvloten verworven hadden. Maar behalve Engeland hadden wij ons de vijandschap van onzen eertijdschen bondgenoot, Frankrijk, op den hals gehaald. In het rampjaar 1672 veroverden de legers van Lodewijk XIV, verbonden met die van Munster en Keulen, behalve de Zuidelijke Nederlanden, ook onze Oostelijke provinciën en drongen door tot aan de Hollandsche waterlinie. Verdeeld tusschen de Provinciën, was ons leger zonder eenheid, bovendien slecht bewapend.

Hiermede was de maat van het regenten-wanbestuur vol en zocht en vond het volk redding bij Oranje. Willem III werd weder tot Kapitein-Generaal van de, moedwillig verbrokkelde, strijdkrachten der Zeven Provinciën benoemd en weldra tot Stadhouder uitgeroepen. Herinneren wij eraan, hoe hij, met, bijna bovenmenschenlijke, inspanning van krachten en goed — ook diplomatiek — beleid den vijand wist terug te dringen tot buiten onze grenzen, zonder echter de Zuidelijke Nederlanden te kunnen herwinnen. Zeventien jaren later (1689)

volgde zijn verheffing op den Engelschen troon. Helaas maakte een val van zijn paard in 1702 een einde aan zijn leven, dat kinderloos was gebleven.

Weder brak een stadhouderloos tijdperk aan. De regenten hernamen hun macht en buitten, als voorheen, land en volk ten eigen bate uit; tot in 1747. En weder hadden de Franschen een groot deel van ons gebied veroverd en scheen de ondergang onvermijdelijk. De Oostelijke provinciën erkenden toen echter den Frieschen Stadhouder als Willem III's rechtmatigen opvolger. Weldra volgde Zeeland dit voorbeeld en de Hollandse regenten, beducht voor een bloedige herhaling van 1672, haastten zich hetzelfde te doen. Het jaar daarop volgde de Vrede van Utrecht.

Weinig krachtige persoonlijkheid, bleek Willem IV echter op den duur niet opgewassen tegen de macht der regenten, tegen den „Amsterdamschen geest". Bij zijn overlijden (1751) nam zijn weduwe, Anna van Hannover als voogdesse van hun zoon, het stadhouderschap waar tot aan haar dood in 1759, waarna de voogdij overging op den Hertog van Brunswijk.

Bekend is, dat ook Willem V, die in 1766, bij zijn meerderjarigheid, Stadhouder werd, niet beschikte over de noodige kracht om de regenten-oligarchie te breken, die in den, betrekkelijk rustigen, tijd na 1748, weder hoogtij was gaan vieren. In 1780 brak bovendien, als naspel van den Amerikaanschen Vrijheidsoorlog, de 4de Engelsche oorlog uit, die eindigde met een verlies aan koloniën en een verergering van de binnenlandsche verdeeldheden.

Aangewakkerd door de valsche, Fransche ideologie van „volkssouvereiniteit", welke aan de bloedige, roode revolutie ten grondslag ligt en gesteund door de regenten, die, in hun zelfzuchtigen waan, Oranje beschouwden als den aartsbedreiger van hun machtspositie, traden de Patriotten steeds drierster tegen den Prins en de Prinsgezinden op. En toen in 1795 de Fransche sansculotten-horden tot bij de grenzen waren doorgedrongen, werden deze, God en Zijn gebod verloochevende benden, als bevrijders, dol-jubelend, door het regentenpak binnengehaald en de Prins verjaagd.

Van nu af zou het Europeesche Nederland, tot voor kort, staatkundig en intellectueel, in meerdere of mindere mate,

afwisselend een bijwagen tot zelfs een integreerend deel, van het onverzadelijke Fransche imperialisme vormen, met alle onzalige gevolgen daarvan. Spoedig vindt dit Engeland, dat geen vastelandsche grootmacht dulden wil, tegenover zich. En in de jarenlange worsteling dezer wereldmachten boet Nederland, als onvrijwillig en willoos deel van Frankrijk, met het blijvende verlies van zijn nederzetting aan de Kaap de Goede Hoop en andere overzeesche gebiedsdeelen. Tot eindelijk, in 1813, de Oranjes in hun aloude domein worden hersteld, thans als Souverein Vorst over de beide Nederlanden, Noord en Zuid.

Dan volgt, in 1830 reeds, alweder door Britsche kuiperijen en met Fransche legermachten, de tegennatuurlijke scheiding van Noord en Zuid en voltrekt zich kort nadien, ook in Noord-Nederland, onder liberalen — in wezen revolutionnair — invloed, de „democratie“. D. w. z. een vermomming van zijn wezen, waaronder politieke schacheraars, opportunistisch, zich, nu langs parlementaire wegen, meester maken van de soevereine macht, en immer bereid blijven den landvorst gewelddadig naar het gezag te staan. Zij is de doelmatig-keurige verpakking waarin het liberalisme aan den man brengt, zijn onzalige uitheemsche kern, den Franschen geest der moord-zuchtige revolutie, die van nature onweerstaanbaar voert tot den bloeddorstigen communist en anarchist.

Zóó kon het ongemerkt, stap voor stap, de souvereiniteit aan den Vorst ontnemen, onder voorwendsel daarmede te begiftigen het Volk, dat in werkelijkheid slechts, naar den wil van leuzenbrallende partij-leiders — weldra zonder tal — een kneedbare massa zou zijn. Te dien einde ontketenden zij den partijstrijd en op de flarden van het weldra baatzuchtig, uiteengereten volk tierend, splitst dit woekergezwel zich in talloze geledingen, welke deels zelfs als afscheidingen bedoeld zijn. Maar ook deze blijken, tenslotte, niet dan godsdienstigen/of „sociaal“-getinte verscheidenheden te zijn van hun heillooze, liberale — feitelijk vernielend revolutionnaire — kern. Ook zij toch duldden, m.a.w. werkten lijdelijk en daadwerkelijk mede, om den Souverein, blijkens het openlijke getuigenis van een zijner hoogste dienaren ten onzent, Minister van den Kroon, te maken tot een embleem. Terzelfdertijd werd de

beweerde volkssouvereiniteit teruggebracht tot een misleidende periodieke vertooning, tot een schijnverkiezing, door de partijleiders geësceneerd, waaraan ten onzent ieder stemgerechtigde deel moest nemen, op straffe van boete of erger.

Dies is de zoogenaamde „Volksvertegenwoordiging“ der Democratie inderdaad een bonte verzameling van willige personen, zorgvuldig uitgelezen door de leiders der tallooze, stelselmatig in het leven geroepen — en gehouden — partijschappen.

Maar niet alleen beheerscht de geest der Fransche Revolutie het staatkundig leven der Westersche volkeren. Ook hun zieleleven en hun wetenschappelijk denken zijn aan zijn greep niet kunnen ontsnappen.

Gelijk uit zijn uitingen in zijn jeugd stadium daadwerkelijk is gebleken beteekent die revolutionnaire geest een verloochening van God, van Zijn bestiering en Zijn gebod. Dit vormt een zijner beginselen, is, in de kern, geheel zijn wezen, dat hij, opportunistisch, tijdelijk eveneens wel kan camoufleren, maar niet bij machte is prijs te geven; ook nu nog niet, noch ooit!

Zijn beginsel verplicht hem de onbegrensde, goddelijke Wijsheid omlaag te halen en in Haar plaats ten troon te verheffen het — steeds begrensde — zoogenaamde, menschelijk intellect. Waarmede dan niet bedoeld wordt het verstand, doch het oordeellooze geheugen. Dus moet de jeugd, van de bewaarschool tot na de Universiteit en Hoogeschool, niet leeren opmerken en doordenken, doch alleen onthouden en met niet te zelfstandige afwijkingen, getrouw nabauwen, wat naar dit schema gevormde leermeesters, haar voorzegen.

Dies moest hij — en deed het onder het kleed van het liberalisme — Gods woord bannen uit de school. De heilige geschriften, waarin de volkeren in een grijs verleden dat Woord, in vromen eerbied, opteekenden, zooals het hun werd geopenbaard, Zijn huizen en Zijn dienst werden ontheiligd. Helaas verlaagden meerderen van Zijn „dienaren“ zich tot handlangers van het Gods-vijandige „intellect“.

De nieuwe god, het zg. intellectualisme eischt, onverzadigbaar, deze offers. Zelf onvoldragen nog, is het gesproken uit de paring van kwasi-idëele voorstellingen en ongefundeerde

fantasieën, die ten grondslag worden gelegd aan de moderne ideologie en zich noemende „wetenschap”. Een verweekelijskend humanisme, negeerend de werkelijkheid van een rijk-gedifferentieerd mensdom, maakt alle menschen volkomen gelijkwaardig, verstandelijk, geestelijk en sociaal en stelt zich aldus feitelijk alweder boven de eeuwige wetten van de Goddelijke Schepping.

Het legt daardoor den grondslag tot een eeuwigdurenden klassen- en rassen-strijd in een volk en tusschen volkeren. Tenslotte voert de geest der Fransche revolutie tot een prediking van een defaitisme, dat elke nationale gemeenschap weerloos maken moet tegen aanranding van hare zelfstandigheid door buitenlandsche machten; zichzelf het aangematigd „recht” voorbehoudend den burgerkrijg en bloedige revolutie te ontketen.

Al deze „zegeningen” werden Europa eerst te vuur en te zwaard, later door „pacifieke penetratie”, opgedrongen. Daarvan kreeg ook Nederland — en rijkelijk — zijn deel, eerst als bijwagen, daarna als veroverd deel van het Fransche imperium, tenslotte als ingelijfd intellectueel domein.

Zij, die van de daken luid verkondigen, dat zij zich met alle middelen zullen blijven verzetten tegen ons Nationaal-Socialisme, omdat het, naar hun bewering, on-Nederlandsch zou zijn, deden beter te bedenken — en ruiterslijk te erkennen — dat heel ons „moderne” gemeenschaps-, maar vooral ons politiek leven, volkomen on-Nederlandsch is, niet wortelt in onzen volksaard, een ingevoerd product is, dat thans is afgeleefd.

Zuid-Afrika bleef, tot voor kort, voor al de „zegeningen” der Fransche revolutie gespaard! D.w.z. tot vóór de invasie van het Joodsch-Britsch kapitalisme, dat zich als zoodanig onmiskenbaar gestempeld heeft door zijn verpersoonlijking in de Eckstein's, Wertheim's, Beit's, Lewis', Marks', Rothschild's en tallooze anderen met typische familie en eigennamen, te Londen hoofdzetelend.

En Nederland is sedert enkele jaren wilskrachtig doende, zich te ontworstelen aan het uitheemsche machtsspook, dat het meer dan honderd jaren beklemd hield.

Nauwelijks negen jaren is het geleden, dat onze Leider, onvervaard, de korenmaat van volksverdeeldheid en zelfkleineering wegruimde, door partijbonzen en hun trawanten, over het licht in de Volksziel stevig ingeplant. Bescheiden glorend nog, werd het, laatdunkend, uitgekreten als een dwaallicht, doelloos dolend over de Lage Landen, dat weldra uitgerand zou zijn. Edoch, het wies al sterker aan en openbaarde zich nu hier, dan daar, en elders weder, tenslotte, samensmeltend, lengend tot één lichte laaie, omvat, doordringt het nu reeds alle Nederlandsche gouwen. En gelouterd door den nieuw-ontbranden gloed, wordt de volksziel zich weer bewust van haar innerlijke, onvergankelijke waarde.

Vol ontzetting rijst dan als openbaring, dat de luid verkondigde bereidheid alles te dulden, gruwelijk onrecht tot vertrapping van haar eer incluis, liever dan, desvereischt te brengen het offer van het leven, minderwaardig en vernederend is. Dat deze den volke als hoogste deugd ingeprente zelfkleineering, naar haar aard niet anders is, dan het opdringerig toonen van den bedelaar, van zijn vieze zweren en gezwollen om deernis af te smeeken en met de toegeworpen aalmoes, diepe geringschatting te oogsten.

Klaar wordt het zich bewust, dat een Volk van acht millioen, de erven van een wereldrijk, niet klein behoeft, niet mag zijn, temeer niet, waar luttele honderdduizenden van zijn stam, in een jong verleden nog, elders een wereldrijk konden weerstaan, dat zich vermat, zich aan hun vrijheid en hun eer te vergrijpen.

En als weerklank op de stem van Mussert, kwakt een herrijzend Nederland ééns den partijstrijd met zijn bonzen neer en maakt zich op, dan eendrachtig, krachtig en vastbesloten, om zijn eervolle plaats van weleer in de rij der Volkeren weder op te eischen en tevens hun waardeering.

III. Wij en zij

Deze korte schetsen van de wordings- en ontwikkelingsgeschiedenis van blank Z.-Afrika en van het wedervaren van Nederland gedurende dat tijdsverloop mogen volstaan, om duidelijk te doen voelen, hoe én loot én stam, onder geheel verschillende omstandigheden en geheel van elkander gescheiden, tot het heden zijn gekomen.

Reeds daardoor moesten zij — ook als beide anders gewild hadden — meer en meer uit elkander drijven. Temeer, waar ook bijv. bodem en klimaat, het geheele landschap en de verhoudingen waarbinnen elk hunner zich verder ontwikkelde, zoo geheel verschillend zijn.

Hier een intensief gecultiveerd en in betrekkelijk kleine, stukjes verdeelde laagvlakte, waarin boomen, heggen, slooten, scheidend groene weiden en bebouwde akkers en bosschen, die elk op hun beurt en straks als beperkt geheel de aandacht vragend, den drang verwekken oog en geest tijdelijk, of blijvend, te bepalen tot uitverkoren bijzonderheden.

Dáár het hoogland met zijn wijdden van bijna boomlooze vlakten, waar de blik slechts begrensd wordt door blauwwazige heuvelen aan den verren, verren einder, daar waar buurman's erf begint.

Hier de veeboer, zetelend tusschen zorgvuldig bewerkt periodiek gemaaid, grasland, dicht bevolkt door zijn kudden van tientallen stuks groot en enkele stuks klein vee; daar de boer, eigenaar van onmetelijke steppen, welke zijn duizendtallen tellende kudden groot of klein vee des zomers slechts schaars vermogen te bevolken en dat in den winter moet worden platgebrand, zwart, zoover als 't oog reikt, om het gras gelegenheid te geven, na de eerste regens van het volgend voorjaar weder nieuw op te schieten. Geen ander middel toch, staat hem ten dienste om het noodige voedsel te verkrijgen voor zijn talrijk vee, bij zijn terugkomst van zijn winterweiden, ver weg in de lage landen gelegen.

Hier tenslotte, een bestendig-wispelturig klimaat, gekenmerkt door vier jaargetijden, met weinig zonneschijn en rijkelijken neerslag; dáár een klimaat met twee jaargetijden, gekenmerkt door hevige contrasten en met neerslag gedurende de eene,

omtrent vier à vijf maanden lange periode, gevolgd door het andere, zeven tot acht maanden lange, jaargetij van zon aan blijden, blauwen hemel.

Een andere factor, van overwegenden invloed op de eigen-vorming van elk der beide Dietsche volksgemeenschappen, wordt gevormd door hun verhouding tot de hen omringende, staatkundig ingenomen gebieden.

Hier treft ons n.l. een contrast in de periode, gelegen tusschen 1652 en het laatst der 19e eeuw.

Nederland was in dien tijd reeds — en daarna nog meer — nauw omgrensd door dichtbevolkte buurstaten; het door de Afrikaners bewoonde gebied echter was open, naar het Noorden ten deele niemandsland en in zijn geheel uiterst schaars tot niet-bevolkt. Afgezien van enkele mogelijkheden, van beperkten omvang, waarvan de toenmalige machthebbers weigerden gebruik te maken, was uitbreiding van Nederlandsch grondgebied in Europa niet mogelijk.

Evenmin kon zijn bevolking op een te zwaren druk van een buitenlandschen vijand reageeren door uitwijking naar elders. Zuid- en Noord-Nederland zat en zit bekneeld tusschen gevestigde buurstaten, die permanent, vooral van het Zuiden en Westen uit, afwisselend in sterkere, dan weder in gematigder vorm trachten in zijn domein binnen te dringen „vriendschappelijk” of gewelddadig.

Hetzelfde geldt, in wezen, voor zijn Taal. Ook deze is in Europa eng omsloten door die van de omringende volkeren, waartegen het een voortdurenden, hardnekkigen strijd te voeren heeft, om zich in stand te houden. Tot uitbreiding van ons taalgebied bestaat in Europa geringe mogelijkheid, vooral gering zoolang wij onderhevig zullen blijven aan de huidige defaitistische mentaliteit.

In den loop der tijden ging van het Dietsche cultuurgebied een breede grensstrook, die loopt van Duinkerken, over Keulen, naar Hamburg ongeveer, reeds door onverschilligheid en klein-zielige afzijdigheid der toenmalige regenten verloren. In onzen tijd begon de veste Leuven angstig te wankelen en hachelijker steeds werd die van Brussel. Zelfs Gent, in het hart van Vlaanderen, is nog niet geheel ontzet, noch gezuiverd van de taal- en stamvijandige horden, die binnen de veste zich wisten

te nestelen. Dank zij den kanker van renegate Dietschers drong het opdringende Fransch al dieper door in het hart van Vlaanderen en werd de strijd van het aan zijn traditie en moederspraak trouw gebleven volk met den dag wanhopiger. Nog vechten zij, taai en volhardend en weten van geen wijken.

God lof! De Yzerjongens houden stand, zoo ook de Afrikaners en denken aan versagen niet ¹⁾). Maar ook al kunnen de trouwe frontgelederen in Europa de bedreiging om door de telkens opnieuw aanstormende vloedgolven uit het Zuiden te worden verzwolgen, alsnog met goeden uitslag keeren, vooral nu Grammens den veldheerstaf verkreeg, tot uitval en daarmede uitbreiding van ons taalgebied, hier, bestaat geen schijn van kans. Althans niet, zoolang niet door een vastberaden en krachtigen tegen-aanval op een ander front de ontlasting uit de benarring wordt gebracht. Want zouden wij gedoemd blijven tot verdediging alléén, dan beteekent dit stilstand. En stilstand beteekent in de taal der eeuwen, achteruitgang, met, als onvermijdelijk eindpunt, ondergang.

Het schijnt de hoogste tijd, dat wij ons eindelijk van deze, even harde als onvermijdelijke, werkelijkheid in Noord- en Zuid-Nederland gaan bewust worden. Maar bovendien geve men er zich terdege rekenschap van, dat zulk een verkregen inzicht alléén geen redding brengen kan.

Dáárvoor is noodig, dat men, terzelfdertijd, heeft leeren inzien, wáár die mogelijke redding ligt; langs welken weg die bereikt zal kunnen worden en dat die weg dan doelbewust, met stalen energie en volharding bewandeld worde.

En zijn de oogen onzer natie dan eindelijk opengegaan, dan kan het niet falen of voor haar blik ontrolt zich het reusachtige, nog schaarsch bevolkte gebied van Zuid-Afrika. Dáár is de ruimte voor die ontplooiing van de Dietsche taal en stam nog ruimschoots aanwezig. Daar ligt, door het Afrikaansch de mogelijkheid van een tegenaanval, die blijvend ontlasting geven kan.

Reeds eenige malen liet onze lauwheid en over-voorzichtigheid de geboden kans onbenut voorbijgaan.

Op 6 Mei 1836, dertig jaren na de definitieve occupatie van

¹⁾ Sinds Juni 1940 staan zij er, eindelijk, véél beter voor, dank zij de fenomenale Duitsche overwinning.

de Kaapkolonie door de Engelschen, bijv. bracht een Nederlandsch eskader een bezoek aan Kaapstad. Aan boord bevond zich Z. K. H. Prins Willem Frederik Hendrik, de 3e zoon van onzen lateren Koning Willem II. Op zijn uitstapjes, tot diep in Kaapland, werd hij jubelend begroet door de Afrikaners, die op hartroerende wijze hem hun aanhankelijkheid uitten aan zijn illuster Huis en het oude stamland.

Maar het oude stamland deed daarna niets om deze gevoelens te onderhouden, althans niet als gemeenschap.

Den 26en Maart 1842 liep het Nederlandsche handelsschip, de „Brazilië“, de Natal-baai binnen. Geestdriftig door de Boeren begroet — enkele maanden vóór hun feitelijke annexatie door de Engelschen — maakte de opperkoopman (super-carga) J. A. Smellekamp een triomftocht van Durban naar Pieter Maritzburg, de hoofdstad der Boeren-maatschappij Natal (Zie boven). Hij zegt hun de bescherming toe van Z. M. Koning Willem I en onderteekent zelfs — hoewel onbevoegd — in 's Konings naam een overeenkomst in dien zin met den Volksraad. Maar reeds den 4en Mei d.a.v. nam een zwakke Engelsche legermacht bezit van de Natal-baai en volgde de overgave van Natal den 15en Juli 1842 bij aan de Boeren opgelegd verdrag.

Behalve dat Smellekamp zijn bevoegdheden — indien hij die ook al zou hebben gehad — ver te buiten was gegaan, is het duidelijk, dat Nederland onder de omstandigheden niet bij machte was eenige daadwerkelijke uitredding te geven. Dit neemt niet weg, dat aan de geestdrift van de Boeren en aan hun aanhankelijkheidsgevoel voor 't oude stamland een zware schok werd toegebracht, dien men zooveel mogelijk had moeten trachten te herstellen. Dit nu werd volkomen nagelaten, helaas, zoodat een gevoel van bitterheid tegen ons weldra dat van warme toegenegenheid verving.

Laten wij het incident met den Oranje-Vrijstaat, waarbij die staat zijn vlag en wapen kreeg van onzen Koning Willem III, hier verder buiten bespreking, en herinneren wij er alléén aan, dat de vrees voor een dreigenden vinger van Albion reeds voldoende was om zich te haasten de toen aangeboden Souvereiniteit over dat land af te wijzen, dan viel een volgende kans in den tijd van de fenomenale, snelle ontwikkeling der Zuid-Afrikaansche Republiek, na de ontdekking van de goudvelden.

President Krüger zag, met zijn bewonderenswaardigen, verzienden blik, zonneklaar in, dat, op den duur, in den cultureelen strijd om het opkomende Afrikaansche bestaan tegen het machtig opdringende Engelsch, de eenige kans op zelfbehoud en gezonden groei bestond in een, zoo nauw mogelijke, aansluiting aan de reeds hecht verankerde en rijke Nederlandsche cultuur. Dies bevorderde hij zooveel mogelijk het bijeenbrengen van het Nederlandsch — Hoog-Hollandsch geheeten — in staat en school. En toen dan ook, bij het aftreden van Ds. J. F. du Toit, de plaats van Superintendent van Onderwijs in de Zuid-Afrikaansche Republiek openkwam, beriep hij op dien post den heer N. Mansvelt, toen sinds jaren reeds professor aan het College te Stellenbosch (Kaapkolonie), wien hij zijn vollen, machtigen steun gaf.

Behalve dat Mansvelt land en volk met hart en ziel was toegedaan, bleek hij een buitengewoon goed organisator. Wat hij in dien korten tijd, tusschen 1890 en 1899 — toen de tweede vrijheidsoorlog uitbrak — heeft weten tot stand te brengen dwingt eerbied af. Weergegeven in de inzending der Zuid-Afrikaansche Republiek, afdeeling onderwijs, op de wereldtentoonstelling te Parijs in 1900, verwierf die inzending, zeer terecht, den hoogsten prijs, de gouden medaille.

Bij al zijn groote en onaanvechtbare verdiensten, miste hij echter den, in dat voor de toekomst beslissende tijdperk, zoo noodigen, vooruitzienden staatsmansblik niet alleen, maar zondigde hij tegelijkertijd tegen een paedagogisch grondbeginsel, dat zich op den duur niet ongestraft verletten laat.

Het gevolg van deze dubbele tekortkoming was, dat een onherstelbare fout gemaakt werd, waarvan de gevolgen zich tot in onze dagen zouden doen gevoelen, ten nadeele van de verhouding van de Hollandsche en Afrikaansche talen en daarmee van de beide genoemde volksgemeenschappen.

Als voertaal van het onderwijs werd n.l., vanaf de laagste klasse reeds, het Hoog-Hollandsch voorgeschreven en streng betracht.

De staatkundige fout, hierdoor begaan, kan den toenmaligen Superintendent van Onderwijs slechts voor een klein deel aangerekend worden. Volksraad en Staatspresident wilden het zoo, daar zij overtuigd waren, dat de toepassing van dezen

maatregel het beste tegenwicht vormde tegen het machtig opdringende Engelsch.

In zijn vorige ambt, als professor te Stellenbosch, was het Mansvelt echter duidelijk geworden, na moedigen en harden strijd, dat voor het Hoog-Hollandsch in Afrika beslist géén toekomst lag. En openlijk had hij dit ruiterlijk erkend.

Hij verzuimde echter, als hoofd van het onderwijs in de Zuid-Afrikaansche Republiek, deze moeizaam verworven kennis aan de machthebbers van dien staat bij te brengen, die niet als hij, volkomen deskundig waren.

Daarin ligt zijn politieke tekortkoming.

Zijn paedagogische fout lag in het nalaten, om vóór alles, het kind liefde en eerbied te doen bijbrengen voor de taal van zijn Moeder, die Afrikaansch-Hollandsch sprak. Het daarvoor in de plaats stellen van een andere, die algemeen bekend was als Hoog-Hollandsch, had tot onvermijdelijk gevolg, dat het kind zijn moedertaal moest gaan beschouwen als een minderwaardige.

En zulks te eerder, waar juist de aartsvijanden van die taal in Zuid-Afrika — de Engelschen en Engelsch-gezinden en de renegaten — die leuze voerden, intensief propageerden, om den Afrikaner van zijn taal te vervreemden; omdat zij voelden daarin het krachtigste wapen te bezitten tegen den onoverwinnelijk gebleken Afrikaanschen volksaard.

Het duurde dan ook niet lang of de feiten bevestigden de verkeerdheid van den maatregel. De geschoolde Afrikaners — en vooral de Afrikaanschen — schaamden zich ervoor in bijzijn van Nederlanders hun eigen taal te spreken, bedienden zich dan vaak van 't Engelsch, daar zij 't Hoog-Hollandsch niet voldoende machtig waren. Erger nog. Elk jaar slonk, per school, het aantal leerlingen, maar bovendien het aantal scholen, dat zich van het Hoog-Hollandsch als voertaal van het onderwijs bediende. Steeds talrijker, tot zorgwekkend, vermeerderden de petitie's, aan den Volksraad vragende om meer Engelsch, inplaats van Hollandsch op de school. En in stede van de oogen te openen voor de grondfout, die de oorzaak was van dit gebeuren en dié te beteren, leidden deze ertoe de doorvoerings-

maatregelen jaarlijks straffer te maken, met averechts resultaat natuurlijk.

Toch lag die kernfout open en bloot. Alleen, men zag niet of wilde het zich niet bekennen, dat de Afrikaansche taal, verre van een Hollandsch dialect te zijn, in den loop der eeuwen gegroeid was tot een eigen zelfstandige, Dietsche taal!

Men kon, deels wilde, er zich geen rekenschap van geven, dat het uit Nederland overgebrachte stamzaad — het Hoog-Hollandsch — in Afrikaanschen bodem geplant, persé een ander, een eigen — edoch geen minderwaardig — soort moest voortbrengen, geheel verschillend van het in Nederland gegroeide.

De voor den mensch en zijne uitingen beschikbare levensmogelijkheden vervat in bodem, klimaat en andere omstandigheden, waren en zijn in Nederland geheel verschillend van die in Zuid-Afrika.

Dies moesten, om duurzaam te kunnen zijn, twee, hier en ginds van elkaar verschillende soorten, zich ontwikkelen uit oorspronkelijk gelijk zaad. Alléén dié der beide soorten toch heeft zich in het eene, dan wel in het andere gebied kunnen handhaven, welke zich bestendig had weten aan te passen aan de feitelijke omstandigheden, die haar bestaansmogelijkheid bepalen.

Had men zich hiervan behoorlijk rekenschap gegeven, dan waren ongetwijfeld elk der beide taalplanten erkend als natuurlijke en volkomen gelijkwaardige soorten, elk voor zich uitsluitend levensvatbaar in, en behoorende tot, het voor haar geëigende gebied. Dan waren de halsstarrig doorgezette, van nature niet-levensvatbare pogingen achterwege gebleven om de eene te doen vervangen door de andere. En dan ware de Dietsche stam gespaard gebleven voor de heillooze gevolgen van die tot falen voorbestemde pogingen, die de natuurlijke verwijdering tusschen twee bestaande verwanten nog hielpen vergrooten en, zij het tijdelijk naar wij hopen, hielpen verbitteren.

De Boeren-natie was zichzelf bewust geworden.

En uit dit bewust geworden Afrikanervolk ontstond en ontwikkelde zich, in de korte spanne tijds van schaarsch drie-kwart

eeuw, een dicht- en prozakunst in eigen taal, die naar gehalte, zich eervol meten kan met die der oude blanke cultuurvolkeren.

Aan deze bewustwording ging echter een zéér zware innerlijke strijd vooraf, zooals wij zagen. In zijn onderbewustzijn was dit stoere volk immers, door hechte banden van aanhankelijkheid aan het oude stamvolk en vooral aan diens taal gebonden.

De sterkste onder die banden vormde zijn Bijbel, die immers in het Hollandsch was geschreven, waardoor die taal, voor hem tot Hoog-Hollandsch werd gestempeld.

Daaraan te raken voelde hij in den beginne als heiligschennis aan.

Niet dan na langen innerlijken strijd, rijpte de overtuiging dat het Opperwezen door zijn kinderen het waarachtigste kan worden gediend, in de taal waarin zij door hun moeders zijn gekoesterd.

Thans is de Bijbel ook in het Afrikaansch vertaald en in die taal ook door de Kerk geheel aanvaard. En ook van den kansel klinkt nu het Woord in het Afrikaansch.

Het Afrikaansch is een zelfstandige Diet-sche taal, volkomen gelijkgerechtigd en gelijkwaardig aan het „beschaafd“ Nederlandsch, het Fransch, Hoog-Duitsch, enz.

Noodzakelijk is dat de Nederlander zich hiervan voorgoed doordringe.

Zoolang dit feit niet algemeen én officieel erkend zal zijn, zal er een klove gapen tusschen ons en het volk van Zuid-Afrika tot schade van den Dietschen stam en van Nederland. Helaas ontbrak, tot voor kort nog, dit noodzakelijke inzicht.

Vele Nederlanders — en daaronder vooraanstaande „intellectueelen“ — kunnen het voldongen feit nog niet aanvaarden. En ook tot onze overheid scheen het — althans voor kort — nog niet te zijn doorgedrongen. Zoo vertoonen onze Rijks-universiteiten nog steeds het potsierlijke beeld van de totale afwezigheid van een leerstoel voor het Afrikaansch!

Wel zijn er daar zetels voor professoren en/of lectoren voor 'n dertig andere talen, waaronder de Balto-Slavische, het Avestisch en de doode talen. Goed, prachtig, zoo gij wilt! Maar, in heel Nederland was, en dan nog maar voor korten tijd, slechts één professorale leerstoel voor het Afrikaansch beschikbaar en bezet, t.w. aan de Gemeente-Universiteit te Amsterdam. En

die hadden wij niet te danken aan de overheid, maar aan de „Stichting tot bevordering van de Taal enz. van Zuid-Afrika“ Maar zóó volkomen afwezig was elk begrip van volksche waardigheid en van het Nederlandsche belang, bij Overheid en Natie beide, dat zelfs deze ééne leerstoel, om financiëele redenen moest verlaten worden, de grootste opofferingen ten spijt, die de toenmalige bezetter, Prof. Dr. Besselaar, zich uit zuiver idealisme voor de instandhouding langen tijd heeft willen getroosten.

Wèl kon een licht ontvankelijke en spontane, toenmalige Minister, gedreven door het vuur van pas-voltrokken vereenvoudigingsbekeering, ietwat willekeurig, en zonder Vlaanderen en Z. Afrika daarin te kennen, „ordeningen“ opleggen, die de grens der grappigheid bedenkelijk naderden.

Terzelfdertijd toch, dat hij bereid bleef om als „beschaafde“ Nederlandsche s p r e e k t a a l te aanvaarden, dat het vrouwelijke dier ontvrouwd en mannelijk gemaakt wordt, onketent hij een strijd over het geslacht van geslachtlooze voorwerpen en over het al of niet handhaven van een buigings-n in onze s c h r i j f t a a l ! Zoo stumperig en stuntelig was zijn gedoe, zoozeer was elke overtuigings-durf bij zijn handeling afwezig, dat hij den moed miste de officieele erkenning van zijn „vereenvoudiging“ dwingend van zijn ambtgenooten te eischen, met eigen ambt als inzet. Zoodat dan ook de geheele bureaucratie, zijn eigen Departement ingesloten, 's Ministers decreten kalmweg negeerde!

Maar, dat de toekomst van Volk en Stam beheerscht wordt door den eisch eener snelle en goede oplossing van het probleem, hoe de Dietsche talen van Europa en Zuid-Afrika weder zoo na mogelijk tot elkaar te brengen, daarvan heeft hij zelfs niet de flauwste notie.¹⁾

¹⁾ Officieuze en officieele latere uitingen van het Dept. van Onderwijs, K. en W., maar vooral het „interview“ van een, toen nieuwen minister over de spellingskwestie, schijnen geen mogelijkheid van twijfel te laten, dat ook zijn opvolger niet het flauwste besef had van de eischen, wier al of niet vervulling beslissend zijn voor een gezond en krachtig voortbestaan of een onvermijdelijken ondergang van de Dietsche taal.

Behalve toch dat Z.Exc. het kleine gedoe van zijn voorganger — maar dat door dezen althans was vastgezet — slechts op een meest ontijdig oogenblik systeemloos heeft losgeschroefd, blijkt uit dat

Met recht heeft dan onze Leider het vereenvoudigingsgepruts aan onze taal, door dezen, schijnbaar door overmatige ontvankelijkheid, overspannen — toenmaligen — bewindsman, verworpen en daarvoor in de plaats gesteld den eisch van voorafgaand overleg, niet alléén met Vlaanderen, maar evenzéér met Zuid-Afrika.

Ook dáár ligt de toekomst van onze Dietsche taal!

In tegenstelling met Europa, waar zij beknelde, bedrukt wordt allerzijds — doch vooral uit het Zuiden — heeft zij in Zuid-Afrika een half werelddeel, waarover en waarin zij zich uitleven kan; en grooter worden.

De Boeken-Commissie van het Algemeen Nederlandsch Verbond, onder haar onvermoeiden, energieken leider Oudschans Dentz, heeft, intuïtief, dit sedert lang gevoeld en onderhoudt trouw den waardevollen band met het verre Zuiden, aan de

VERKLARING VAN GRAFISCHE VOORSTELLING

- Nederlandsch Taalgebied in Europa; d.w.z. Nederland + $\frac{2}{3}$ België, maar exclusief Fransch Vlaanderen; in verhouding tot:
- Afrikaansch-Taalgebied d.w.z. de Unie van Zuid-Afrika met inbegrip dus van Natal, maar exclusief de gebieden N. van de Limpopo (Mossamedes e.a.).
- Duitsch-Zuid-West (Mandaat-gebied), alwaar de inboorlingen Afrikaansch spreken.
- ▨ Fransch Taalgebied in Europa, d.w.z. Frankrijk in verhouding tot het Dietsche Taalgebied in Zuid-Afrika en het Nederlandsche in Europa.

vraag- en antwoordspel, dat zijn staatsmansblik niet verder heeft weten te reiken dan tot België. D.w.z. tot waar, ten spijt van een worstelend Vlaanderen de Dietsche taal een eeuw lang stelselmatig werd gesaboteerd. Dat in Z.-Afrika ook een Dietsche taal leeft, die met innige liefde gekoesterd en hardnekkig verdedigd wordt, was tot Z.Exc. schijnbaar nog niet doorgedrongen. Of kon Zijn-Kortzichtigheid de Afrikaansche Taal nog steeds niet anders zien dan als een dialect? Of.... had hij het er op gezet gefruytierd, verschuurd of verdeckerst te worden? Maar daarvoor had hij lid van de R.K.S.P. moeten worden, evenals zijn, eens, vrijzinnig-democratischen voorganger.

andere zijde van den evenaar. En roerend vaak zijn de bewijzen van weerklank. Hulde zij den stillen, stadigen werkers gebracht!

Helaas, onze Overheid bleef, als voorheen, weer in gebreke.

Maar Afrika eischt, terecht, eene officieele erkenning!

Verjongd, gestaald, herrezen uit den baaiërd van het verleden, is de Afrikaner-natie zich haar waarde en waardigheid steeds meer bewust geworden. Zij, die eeuwenlang uit liefde voor haar vrijheid en haar taal wist te lijden en te strijden, tenslotte te overwinnen, beidt vol ongeduld de hand van het oude land, die haar zal binnenleiden, als gelijkberechtigde in den oppersten taalraad van den Dietschen stam.

Evenwichtig, zelfbewust, gedroëgt haar trots niet af te bedelen als gunst, wat zij weet haar recht geworden te zijn. Haar recht, verkregen in haar worsteling om haar leven, onder geloovig opzien tot den Almachtige, doorstaan. Zij wacht, nauwelijks bedwingbaar, op het sein, dat zij haar jonge kracht ten volle in zal kunnen zetten bij den eindstrijd om aller toekomst, dan verbonden met die van den vertakten ouden stam.

Men versta mij wel. Het is niet voldoende voor de Dietsche zaak, dat vele Nederlanders belang stellen en stelden in Zuid-Afrika, anderen haar met hart en ziel dienend zich gaven en met eere hun taak volbrachten.

Het volk als collectiviteit, zijn overheid, heeft hier een plicht te vervullen!

Aan den ouden stam is het thans zijn verleden te gedenken. Reeds lieten wij, in dat verleden, door gruwelijke kortzichtigheid, uit regenteneigenbaat geboren, een taal — en daarmee óók een cultuur- — gebied verloren gaan. In Europa strekte zich dat uit, zooals gezegd, van Duinkerken, over Keulen, naar Hamburg (en verder Oostelijk van die strook) tot aan de zee-kust. In Noord- en Zuid-Amerika bracht dezelfde oorzaak over véél uitgestrekter landstreken gelijk gevolg. (Brazilië en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika).

Thans staan wij weder voor een tweesprong, waarvan de keuze beslissend zijn zal voor de toekomst van de taal, niet alleen van het Dietsche volksdeel van Zuid-Afrika, maar ook, tenslotte van die van den geheelen Dietschen stam.

Het is de hoogste tijd, dat Neerland's volk én, in de eerste plaats, zijn overheid, zich eindelijk terdege van den diepen ernst

bewust worde, die in dit tijdperk van het heden besloten ligt.

Thans toch staat beslist te worden — en wel voor goed — of de Dietsche, ons beider taal, de plaats vast zal innemen in de rij der groote Europeesche talen, dan wel of zij haar gebied steeds meer inboeten zal, om dan, tenslotte, geheel te verdwijnen.

Nog is het ons gegeven de keuze te bepalen.

De eene weg van dezen tweesprong voert reddend, voor ons, naar Zuid-Afrika, voor hen naar Nederland, door onderlinge overeenkomst tusschen volkomen gelijkberechtigden; de andere is die van benepen zelfgenoegzaamheid, zich dronken drinkend aan zalige eigen-overschatting.

De eerste eischt voor zijn betreding, durf en vastberadenheid, voortvarendheid en wilskracht, alle in verhouding tot het grootsche doel, dat op het spel staat en waarvoor het gansche volk, hier en ginds, bereid moet zijn dienovereenkomstige offers te brengen.

En elk der beide volken moge zich er wel voor hoeden met *handelen* te wachten, tot de andere het initiatief zal hebben genomen.

Levens-eisch, gelijk voor beiden, is: **DOE HET NU!**

Aldus sloot ik, nu meer dan drie jaren geleden, slakend dezen hartekreet... die door de daden-onmacht, van nature eigen aan constitutioneel-democratische, zich „Regeeringen“ noemende marionettenstellen, wegsterven moest, onverhoord.

Een levens-eisch van twee stamverwante Volken, beide zwaar bedreigd, bleef door de lamelendigheid hunner overheden, onverhoord.

Maar wat de leemen wal van loome, logge lijven van afgeleefde „Regeeringen“ niet blijvend stuiten kan, wat broodroof, rechtsverkrachting, bemanteld door citaatvervalsching, terreur die voor moord niet terugdeinst, wat grofste willekeur van hun touwtjes-trekkers slechts tijdelijk vertragen kunnen, maar dooden *nooit*, dat is de natuurlijke ontwikkelingsdrang en groei van gezonde, levenskrachtige kernen van strijdbare Volksgemeenschappen, zelfs als haar massa's schijnbaar lam-geslagen zijn.

De bijdrage van Viljoen getuigt ervan, onwraakbaar, hoe die fiere, kleine kern daar ginds in Zuid-Afrika groeide, trots de bij

Joden, Engelschen en hun knechten gebruikelijke meedoogenlooze knechtingsmethoden cynisch-stelselmatig toegepast. En de jongste berichten bevestigen, dat die fiere, kleine schare van ware Volksbewusten, de Nationalisten van Malan, niet wijkt noch weifelt, maar pal staat, en trots dreiging met den dood door partijdig ingestelde krijgswet en -raden, openlijk haar idealen belijden blijft.

Zóó ging het ook hier; tot op den 10den Mei j.l. brutaal een poging werd gedaan om met één enkelen slag de zuiver Dietsche kern van ons Volk te vernietigen!

Maar anders stond het reeds voorbeschikt.

Reeds was bepaald, dat vóór de eerste dreiging van vermeend gevaar, de dappere aanvoerders der beulenschaar manmoedig vluchten zouden voor den opmarsch van hun vijand; met verzaking van hun eer en hun plicht, verdoold het Volk achterlatend, maar zorgvuldig medevoerend 's lands kas, om daaruit weldra het weerloos volk met bommen te laten bestoken.

Maar hun trawanten, deels omdat zij door het gebeuren overrompeld niet meer vluchten konden, doken schielijk in de massa weg, om, héél voorzichtig eerst, weer op te doemen toen van den doodschrik zij weder bekomen waren, moed vattend meer en meer naarmate de overwinnaar hen ongestraft scheen te willen laten. En het arme Volk, bedwelmd nog in den roes van het jarenlang toegediende gif, volgde in drommen, deels gedwongen, hun misleiders, die brallend weldra uitbazuinden, dat zij de massa met zich hadden en dat de groei der kern, in aantal, ver bij dien der hunne achter bleef!

Maar hier en ginds in Dietsch Zuid-Afrika versmoorden zij doelbewust, de waarheid, veinzend niet te weten dat uit den aard het zuurdeesem door het beslag in massa altijd verre overtroffen wordt; als ook dat het beste beslag niet rijzen kan, zoolang dat door het deesem of de gist — dat is de g e e s t — niet langzaam, rustig, doch onweerstaanbaar werkend, geheel doortrokken is.

Verzwegen wordt angstvallig bovendien, dat deze deesems hier als ginds ten Zuiden van den evenaar, zich smetteloos, onverwoestbaar en daadkrachtig hebben getoond, t e n s p i j t van gruweldaad en doodslag.

Dies zetten zij hun werkingen onbedwingbaar voort in hun beslagen, ieder innerlijk van eene uitzonderlijk goede hoeda-

nigheid, en brengen die ten voorbeschikten tijde, tot volle rijzing.

Wel kan in het besmette lichaam der beide Volken, hun werking eerst slechts langzaam voortgang hebben; maar sneller steeds voltrekt zich hun doortrekking naarmate met het herwinnen van hun krachten het goddelijk ingeschapen zelfreinigingsvermogen der massa zich krachtiger gelden laten kan. Dies staat de uitslag onvermijdelijk vast in de verwerkelijking van het verheven ideaal, dat elke strijder tot den kamp bezielde en bezielt en daardoor, door de eeuwen heen, immer hem gevoerd heeft tot de overwinning.

Heeft deze eenmaal zich voltrokken, dan zal bij beide, dan rasreine, volken, dra het besef gaan rijpen, dat hun even meedoogen- als gewetenlooze vijand, dezelfde was; dezelfde als die, waarmede het grootste deel der andere Germaansche stammen — thans eindelijk vereenigd onder hun genialen Führer — een strijd nog voert op leven of op dood: de ras- en volksvreemde parasiet.

Dan zal het besef dezer Germaansche lotsverbondenheid, óók bij de beide nauw-verwante Naties, de stem van het bloed weer krachtig wekken, herstellend wederzijdsch begripen en waardeeren en voerend tot het beleven in woord en daad van het oude, hier toepasselijk herziene, lied van J. G. NIJK:

Alle man van Dietschen stam
Voelen zich der vad'ren zonen,
Willen vrij op 't plekje wonen
Dat hun tot een erfdeel kwam;
Eigen meester, niemands knecht,
Recht en slecht,
Stalen vuist en rappe hand,
Zoo is 't Volk van 't Dietsche land.

